

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΘ' • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 145 • ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1996 • ΤΙΣΡΙ-ΧΕΣΒΑΝ 5757

Όταν βεβηλώνονται οι τάφοι...

10 ΜΑΪΟΥ 1990: το πτώμα ενός ηλικιωμένου 81 ετών βγάλθηκε από τον τάφο του και βρέθηκε πεταμένο στο έδαφος του εβραϊκού νεκροταφείου στη γαλλική πόλη Carpentras. Τριάντα τέσσερις άλλοι τάφοι στο ίδιο κοιμητήριο συλήθηκαν ή καταστράφηκαν. Η συζήτηση που προκλήθηκε στη γαλλική κοινή γνώμη ήταν μεγάλη, η αποστοροφή που δημιουργήθηκε στους ευρωπαίους τεράστια. Παρ' όλον ότι η βεβήλωση εβραϊκών νεκροταφείων δεν ήταν η πρώτη, οι ένοχοι δεν βρέθηκαν τότε, παρά τις συστηματικές έρευνες της γαλλικής αστυνομίας.

6 ΙΟΥΝΙΟΥ 1996: ο τάφος ενός εβδομηντάχρονου βεβηλώνεται στο κεντρικό κοιμητήριο της Τουλόν. Δύο μέρες αργότερα, η γαλλική αστυνομία συλλαμβάνει τέσσερα άτομα ηλικίας 25 - 30 ετών, οι οποίοι δεν αργούν να ομολογήσουν ότι είναι οι ένοχοι και ότι ανήκουν σε παραστρατιωτικές οργανώσεις συγγενείς με την Άκρα Δεξιά,

πιστές στην ανάμνηση του Αδόλφου Χίτλερ. Οι ίδιοι ομολογούν ότι ήταν οι υπεύθυνοι των όσων έγιναν στις 10 Μαΐου 1990 στο Carpentras. «Θέλαμε τότε να δώσουμε ένα μεγάλο χτύπημα κατά των Εβραίων, να τιμήσουμε τα γενέθλια του Χίτλερ, στις 20 Απριλίου», δήλωσαν απολογούμενοι στην αστυνομία της Avignon.

ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ των έξι αυτών χρόνων (1990 - 1996), οι βανδαλισμοί στα διάφορα γαλλικά νεκροταφεία δεν σταμάτησαν. (Ο Γάλλος πρώην υπουργός Πολιτισμού Jacques Lang θα αναρωτηθεί: «Γιατί άραγε χρειάστηκαν έξι χρόνια στην αστυνομία για να συλλάβει τους υπεύθυνους;»). Οι αρμόδιες αρχές και οι παράγοντες της γαλλικής κοινωνίας έδωσαν κατά καιρούς στο αποκρουστικό αυτό φαινόμενο κάθε είδους εξηγήσεις: άλλοι θεώρησαν πως ήταν έργο Σατανιστών, άλλοι νεκρόφιλων, άλλοι μίλησαν για

Συνέχεια στη σελ. 26

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΟΦΥΛΛΟΥ: Από το βιβλίο «The living bridge» του Μουσείου Εβραϊκής Διασποράς Μπετ Χατεφουτσότ. Τελ Αβίβ, 1983.

Μία διαθήκη Ισραηλίδος της Ζακύνθου τον 17ο αιώνα

Η

κατωτέρω διαθήκη συνετάχθη
καθ' υπαγόρευσιν της
ευγενούς αρχόντισσας
Ρεφφάς, χήρας Σίμωνος Δε-
Μοϊζέ Κοπίου, παρὰ τῷ
συμβολαιογράφῳ Γεωργίῳ

Ρούσσῳ, τα πρακτικά του οποίου συγκατεστράφηκαν κατὰ τοὺς σεισμοὺς καὶ τὴν
πυρκαϊάν της Ζακύνθου κατ' Αἰγυνοστον τοῦ 1953.

Περὶ της εβραϊκῆς οικογενείας Κοπίου ὀλίγα δυστυχῶς μᾶς εἶναι γνωστὰ·
πάντως ἀπαντᾷ αὕτη κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἐν Ζακύνθῳ καὶ εἰς τα πρόσωπα τοῦ
Ισαὰκ ποτὲ Ιακώβου Κοπίου, τιμωμένον διὰ τὸν τίτλον Μεγαλοπρεπτοῦς,
ἀπονεμομένον ἐπὶ βενετοκρατίας εἰς ἐξέχοντας πολίτας καὶ Σασάλου Κοπίου τὸ
1585.

Ἡ ἐν λόγῳ διαθήκη διεσώθη ἐν αντιγράφῳ εἰς ἀθλίαν κατάστασιν μετὰ
δυσκολίας δε κατορθώθη ἡ αντιγραφή αὐτῆς ὑπ' ἐμοῦ, ἐν γνώσει τελειντος τῶν
διαφόρων γραφικῶν χαρακτηρισμῶν του τέως Ἀρχιεπισκόπου, το οποίου ἐπὶ
δεκάδα εἰς διηκῆναι καὶ ἐμελέτων.

Ἐκ τῶν πλουσιῶν δωρεῶν της διατακτρίας Ρεφφάς φαίνεται ὅτι ἡ οικογένεια
Κοπίου ἦτο ἐκ τῶν πρωτευσῶν ἐπὶ πλούτῳ ἐν Ζακύνθῳ, οὐδόλως δε
παράδοξον τα πλούτη αὐτῆς να προήρχοντο εἴτε ἐκ τῶν ἐμπορίων, εἴτε καὶ ἐκ της
τοκογλυφίας, μάστιγος κατὰ τα ἔτη ἐκεῖνα διὰ τὸν πτωχόκοσμον, ἡ ἀκόλαστος
ἐξάσκησις της οποίας ἠνάγκασε τὸν τότε βενετὸν προβλεπτήν θαλάσσης Ἀντώνιον
Βερνάρδον να προβῇ εἰς τὴν ἰδρύσιν Ενεχυροδανειστηρίου (25 Ν/βρίου 1670),
τόσῳ ενεργητικῶς λειτουργήσαντος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν.

Λεωνίδας Χ. Ζῶης

[Ο ΛΕΩΝΙΔΑΣ Χ. ΖΩΗΣ (1865-
1956) υπήρξε διατρεπτής ιστοριοδίφης
ο οποίος ασχολήθηκε κυρίως με την
ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας του,

της Ζακύνθου. Από το 1892 εξέδιδε το
περιοδικό «Αι Μουσai», ενώ μεταξὺ
τῶν πολλῶν δημοσιευμάτων του κύριο
ἔργο εἶναι τὸ «Λεξικὸ Ζακύνθου»].

ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ του παντοδυνά-
μου καὶ αἰωνίου Θεοῦ 1671
Ιουλίου 30 εἰς τὸν αἰγιαλὸν
της πόλεως Ζακύνθου εἰς τὴν
κοντρὰδα¹ τῶν ἁγίων Πάντων εἰς τὸν
οἶκον οὗ τοῦ τὴν σήμερον κατοικεῖ ἡ
αρχόντισσα κυράτσα ρεφφά γυνή καὶ
κληρονόμα του ποτὲ Σ^τ σίμον δε
μοϊζέ Κόπιου, ἀνακραζόμενος ἐγὼ ο
νοτάριος με τοὺς υποκάτωθεν υπογε-
γραμμένους μάρτυρας παρακαλεστοί
ἀπὸ τὴν ἀνωθεν κυράτσα ρεφφά διὰ
να ποιήσῃ τὴν παρούσα της διαθήκης
καὶ ὑστερῇ της διόρθωσιν ευρισκόμε-
νη ἀρρωστη μα ἔχων χάριτι Θεοῦ τὸν
νουν καὶ τας φρένας υγιείς, ἐρωτήθη

ὑπὸ ἐμοῦ νοταρίου ἀν ἀφίνῃ εἰσεῖ
σκάβους καὶ οσπιτάλε κανένα πράγ-
μα καὶ εἶπε δὲν ἀφίνῃ εἴτα λέγει,
ἀφίνω διὰ τὴν ψυχὴ μου εἰς τα ἱερο-
σόλυμα δουκάτα³ βενέτικα τέσσαρες
χιλιάδες πεντακόσια n° 4.500 καὶ εἰς
το σαφε δουκάτα δύο χιλιάδες διακό-
σια πενήντα n° 4 2.250, ἀκόμη καὶ εἰς
το θεβρόν δύο χιλιάδες διακόσια
πενήντα n° 2.250, οὗ εἰναι ὅλα δον-
κάτα χιλιάδες ἐννῆά, τα οποία να
εἶναι ομπλεγάδοι⁵ οἱ κληρονόμοι
οὗ ἀφίνω να τα δεποζιταροῦν⁶ εἰς
τὴν Τζέκα⁷ της Βενετίας διὰ να ευρί-
σκονται αἰωνίως καὶ το προ⁸ τῶν
αὐτῶν σολδίων⁹ να θέλουν τα σκου-

Μία διαθήκη Ισραηλίτιδος της Ζακύνθου τον 17ο αιώνα

δέρουν¹⁰ κάθε χρόνον οι γαστάλ-
δοι¹¹ οπου θέλουν κατά καιρόν εις
την Βενετία και να τα δίδουν εις
τους άνωθεν τόπους Ιεροσόλυμα
σαφέ και θεβρόν α προπορτζιόν¹².
'Ετι λέγει ακόμη αφίνω δύο χιλιάδες
δουκάτα βενέτικα εις την αυτήν
Τζέκα και το προ να το σκουδέρουν
ομοίως οι άνωθεν γαστάλδοι, τα
οποία σολδία του προ να τα στέλ-
νουν εδώ εις την Ζακύνθο και να τα
ρετζιβέρη¹³ εις τα χέρια του ο s.
μισαέλ σαδίας και να τα ξοδιάζη να
κάνη μπενεφίτζιον¹⁴ και αγουμέ-
ντο¹⁵ του συναγωγίου μας οπου
ευρίσκεται εις την κοντραδά του
αγίου νικολάου των ξένων, τόσο ο
αυτός σαδίας, ωσάν και οι κληρονό-
μοι του, τον οποίου σαδία και κλη-
ρονόμοι του αφήνω το σπίτι οπου
έχω κοντά εις το αυτό συναγώγιο
και να μην ημπορή κανείς να τους
διασειση¹⁶ και ετούτο διά την ψυχή
μου· περό¹⁷ με ετούτο να έχουν
όμπλιγο πάντα να σερβίρουν¹⁸ το
αυτό συναγώγι από όλα τα χρειαζό-
μενα δίχως καμίαν πλερωμήν. 'Ετι
λέγει: αφίνω του αυτού σαδία να έχη
εις τας χείρας του πέντε ζευγάρια...
μονή¹⁹ ασημένια, οπου τα βάνουν
εις την παλαιά και ένα καντήλι αση-
μένιο διά να τα οσερβάρη²⁰ και τα
βάνη εις το αυτό συναγώγιο· ακόμη
του αφίνω να έχη εισέ φύλαξι τα
παρουχή και μαπόθ οπου ευρίσκο-
νται εις τα χέρια του του αυτού
σαδία και ό,τι άλλο ήθελε ιντράρει²¹
εις το μπενεφίτζιον του αυτού συνα-
γωγίου να είναι και ευρίσκεται εις
τα χέρια του αυτού σαδία και κλη-
ρονόμοι του αιωνίως μην έχοντας
όμπλιγο ο αυτός σαδίας και οι κλη-
ρονόμοι του να ρεντέρουν²⁷ κόντο²³
κανενού: και να είναι ομπλιγάδα ο
αυτός σαδίας να φτιάνη την τίβα
του αυτού συναγωγίου από τα σάλ-
διά οπου θέλει ρετζιβέρει²⁴ από το
άνωθεν προ της Τζέκας. 'Ετι λέγει
θέλω και αφίνω ακόμη του άνωθεν S
μισαέλ σαδία δουκάτα βενέτικα
χίλια No 1000 να τα πέρνη από τα
κρέδιτά μου²⁵ διά την ψυχή μου:
ακόμη χρεωστώ του αυτού σαδία
ριάλια²⁶ τριακόσια No 300 οπου μου
τα εδάνεισε εισέ πλέον φορές, τα
οποία να θέλουν του τα δώσει οι
κληρονόμοι. 'Ετι λέγει, το άνωθέ
μου συναγώγιο να μην ημπορή

κανείς να πρετεντέρη να έχη κανέ-
νας δοσμένο εις αυτό, μόνο να είναι
και αγριζάται πάντα εις το όνομά
μου, εις το οποίο θέλω και αφίνω
δύο προκουρατόρους²⁸, το s. γιακόβ
Κόπιο και τον ξάδελφό μου s. μιζα-
έλ σαδία διά να προβλέπουν τα ιντε-
ρέσα²⁹ του αυτού σοναγιού μου,
εργάνοντας από το άνωθεν προ και
ό,τι άλλο ιντράρει εις το άνωθεν
συναγώγιο να οπεράρεται³⁰ από τον
άνωθεν s. μισαέλ σαδία και να μην
έχει όμπλιγο να ρεντέη κανενού
κόντο εις άνωθεν. 'Ετι λέγει: αφίνω
της γυναικός ονόματι σάρας οπου
ευρίσκεται και αναθράφη εις το
σπίτι μου δουκάτα ζακυθινά δέκα
χιλιάδες πεντακόσια, τα ήμισι εισέ
τόσα ρούχα και ασημοχρυσάφο και
τα άλλα μισά εισέ τόσα μετρητά να
τα πέρνη από τα κρέδιτά μου: ακόμη
αφίνω της χήρας του ποτέ γιοσέφ
ακόμη δουκάτα διακόσια ζακυθινά:
αφίνω της γυναικός ονόματι σιμι-
χάς γυνή του γιοσέφ Ταλιάνου δου-
κάτα τρακόσια ζακυθινά: ακόμη
αφίνω της ανηψιάς μου ονόματι
μπελίνα οπου ευρίσκεται στο ροβί-
γο³¹ δουκάτα χίλια ζακυθινά, τα
οποία λεγάτα όλα να τα πέρνουν οι
άνωθεν λεγατάριοί μου από τα κρέ-
διτά μου: έτι λέγει: θέλω και ορίζω
και αφίνω του s. γιακόφ Κόπιου του
ξαδελφού μου και των κληρονόμων
του δουκάτα βενέτικα δύο χιλιάδες
No 2000, τα οποία να τα πέρνη από
τα κρέδιτά μου αρεσούμενά του και
ετούτο διά την ψυχή μου, και διά
πολλές δούλεψες οπου μου έκαμε
και να μην ημπορή κανείς να δόση
καμμία μολέστια³² του άνωθεν S.
γιακόβ Κόπιου διά τισκον στόν³³
οπου μου έκαμε εις τα κρέδιτά μου,
διατί ξέρω πως πάντα με δούλεψε
ποντουαλμέντε. 'Ετι λέγει: αφίνω
του ευγενή S. μαρίνου μοτζενίγου τη
σταφίδα οπου ιντρομετέρισα³⁵ του
πέτα και είναι δελιμεπεράδα³⁶ εις το
όνομά του, διατί έλαβα την πλερω-
μήν και οσισφατζιόν³⁷ από δάφτο-
νε³⁸ S. αφίνω του αμπραμή σείρ δου-
κάτα εκατό: ακόμη αφίνω της
θηβράς δουκάτα πενήντα No 50. 'Ετι
λέγει, αφίνω της κιράτζας ρεφιού-
λας, θυγατέρας του S. σίμων του
ποτέ αμπράμ Κόπιου δουκάτα
χιλιάδες πέντε ζακυθινά. Ακόμη
αφίνω της αυτής κυράτζας ρεφιού-

λας το κρέδιτο οπου έχω να λάβω από τον σίμων τον πατέρα της, με ετούτο περι να θέλη πάρει διά άνδρα της τον S. αμπραμιά, υιόν του ποτέ ραφαέλ χαχάμι Κόπιου: Έτι λέγει, αφίνω της κυράτζας ρίκας της ανηψιάς μου, αδελφί του άνωθεν S. σίμων, δουκάτα χίλια Νο 1000 ζακυθινά, ακόμη αφίνω της ανηψιάς μου της κυράτζας ριτζίνας, γυνή του S. γιοσέφ μάλτη, τρεις καδένες μαργαριταρένιες οπου της έχω σημάδι³⁹ ακόμη της αφίνω και το σκρέτο⁴⁰ του S. γιοσέφ του ανδρός της: αφίνω του ισδραέλ του αναθρεφτού μου δουκάτα διακόσια ζακυθινά. Έτι λέγει, θέλω ότι όσοι: ευρίσκονται δεμπίτοροι⁴¹ μου από τους ξεχωρίτας, τους κάνω αμπιλιτά⁴² να πλερώσουν το δέμπιτο τους⁴³ τους εισέ τέρμινο⁴⁴ χρόνους δέκα Νο 10 ερχόμενους πλερώνοντας κάθε χρόνο τους κληρονόμους μου απροπορτζιόν κατά την σουμά⁴⁵ οπου χρεωστεί καθ' ένας .....⁴⁶..... να μην ημπορούν οι κληρονόμοι μου να τους πένρουν κανένα διάφορο .....⁴⁷..... καβιδά⁴⁸ και η αυτή αμπιλιτά να αγριζάται διά τους ξεχωρίτες και όχι διά άλλους, έτι λέγει, οι λεγατάροι⁴⁹ μου να σκουδέρουν τα λεγάτα οπου τους αφίνω από τους δεμπίτορους μου όταν θελήσουν. Έτι λέγει, αφίνω τους αμπραμιά Τζεγόρ δουκάτα ζακυθινά πεντακόσια να τα σκουδέρη και αυτός από τα κριδιτά μου ως άνωθεν. Έτι λέγει: αφίνω διά καθολικούς μου κληρονόμους εις ούλα μου τα καλά μόμπιλε⁵⁰ ασημοχρυσάφο, κρέδιτα, κοντάδα⁵¹ οπου μου ευρίσκονται να έχω και εισέ κάθε λοής μόδον⁵² μου ηθέλανε ασπετάρει⁵³ να λάβω παρόντα και μέλλοντα τον S. σίμων του ποτέ αμπραμιά Κόπιου τον ανιψιό μου και τον S. αμπραμιά, υιόν του ποτέ S. ραφαέλ χαχάμι Κόπιο, ο οποίος S. αμπραμιάς να είναι αμπιλιγάδος να δόση της κυράτζα ραχέλας της αδελφής του δουκάτα χίλια ζακυθινά από το μερτικό του οπου θέλει πάρει διά μία βολά τόσο, ακόμη αφίνω του S. ιζάκ και μιχαέλ αδελφοί, παιδιά του ποτέ αμπραμιά Κόπιου δουκάτα πεντακόσια ζακυθινά. Έτι λέγει: θέλω και αφίνω διά κουμέσους⁵⁴ μου τους S. ραφαέλ Κοφίνη, μισέλ σαδία, γιακωβ Κόπιο

και Γιοσέφ μάλτη, οι οποίοι να θέλουν κάμει ινβεντάριο⁵⁵ μετά τον θάνατόν μου εις το πράγμα μας οπου μου ευρίσκεται να έχω διά να το έχουν και κρατούν εισέ φύλαξε έως να δεσποζιταριστούνε⁵⁶ τα άνωθεν δουκάτα χιλιάδες έντεκα εις την αυτήν Τζέκα και κάνοντας το αυτό δεπόζτο, ετότες οι άνωθεν μου κληρονόμοι να λαβαίνουν το πράγμα μου, ως άνωθεν. Έτι λέγει θέλω ότι το σπίτι οπου έχω εισέ νοίκι από τους S. σαηδέους, να θέλουν νοιζιάζει οι άνωθεν κομέσοι μου και να βάνουν το σολδι εις την κάσα του ινβιντάριου και ούτως ετελείωσε την παρούσα της διαθήκη θέλοντας να έχη το στέρεον και απαρασάλευτο εις τους αιώνας και όσες άλλες διαθήκες ευρεθούνε να έχω γεναμένες προπινώτερα, να μην αξίζουν, μόνον η παρούσα να διαμένη απαρασάλευτη, ως άνωθεν, υπό μαρτυρίας του ευλαβεστάτου ιερέως πατά κυρ έχτωρ Φασόη, του σπετάμπιλε⁵⁷ S. Τζουάννε μακρή του ποτέ S. μπαζέλλιον και S. Τζωρτζι σβερόνα, οι οποίοι θέλουν υπογράψει Έκτωρ ιερεύς ο φασόης μαρτυρώ, ως άνωθεν, με την όπισθεν δεπενιατούρα⁵⁸.

Τζουάννες μακρής μαρτυρώ ως άνωθεν με την όπισθεν δεπενιατούρα, Τζωρτζις σβερόνας μαρτυρώ τα άνωθε με την όπισθε δεπενιατούρα.

Γιώργιος ρούσος
νοτάριος βένετος.

Μία διαθήκη Ισραηλίτιδος της Ζακύνθου τον 17ο αιώνα

Εξήγησις δυσνοήτων λέξεων

1) σιννοκία. 2) S=signor=κνρίον. 3) δουκάτον=νόμισμα βενετικόν, χρυσούν και αργυρόν. 4) n°=numero=αριθμός. 5) υπόχρεοι. 6) καταθέτουν. 7) Τράπεζαν. 8) κέρδος, ωφέλεια. 9) χρημάτων. 10) εισπράττουν. 11) επίτροποι. 12) κατά προτίμησιν. 13) παραλαμβάνη. 14) ενεργήματα. 15) βοήθειαν. 16) πειράξη, ενσχλήση. 17) όμως. 18) υπηρετούν. 19) λέξεις ημιεμφθαρμένη. 20) διαφνλάττη. 21) τύχει. 22) δίδουν. 23) λογαριασμόν. 24) λαμβάνει. 25) πιστώματα. 26) νόμισμα βενετικόν. 27) αξιοί, απαιτή. 28) επιτρόπους. 29) συμφέροντα. 30) χρησιμοποιηται. 31) Νομός της Ιταλίας. 32) ενόχλησιν. 33) αντενέργειαν. 34) με πάσαν ακρίβειαν. 35) παρεχώρησα. 36) ελεύθερη. 37) ικανοποιήσιν. 38) από αυτόν. 39) ενέχυρον. 40) ομόλογον. 41) σφειλέται. 42) ενκολιαν. 43) χρέος, σφειλήν. 44) εντος δεκαετίας. 45) ποσότητα. 46) λέξεις ημιεμφθαρμένη. 47) λέξεις ημιεμφθαρμένη. 48) κεφάλαιον. 49) δωροδοχοί. 50) κινητά. 51) μετρητά. 52) τρόπον. 53) ανήκει. 54) επιτρόπους. 55) ενεργητικόν. 56) κατατεθούν. 57) αξιοσεβάστων.

Ενας Εβραίος που έσωσε Μικρασιάτες

Έρμαν Σπίρερ

ΤΟΥ Κ. ΡΑΦΑΗΛ ΦΡΕΖΗ

Ο Έρμαν Σπίρερ

Με τον τίτλο «Ο Έρμαν Σπίρερ και η Λίστα του Σίντλερ» δημοσιεύτηκε στη «Θεσσαλία» Βόλου (22.5.94) άρθρο του κ. Ορέστη Ρώη, ο οποίος παίρνοντας αφορμή από την προβληθείσα ταινία «Η λίστα του Σίντλερ» παραλληλίζει τον Σίντλερ με τον Έρμαν Σπίρερ για τον οποίο όπως γράφει: «Η ελληνική ιστορία έχει να παρουσιάσει τον "πρόγονο" του Σίντλερ, τον Έρμ. Σπίρερ, το όνομα του οποίου συνδέθηκε ιδιαίτερα με τον Βόλο».

Αφού περιγράφει σε συντομία το έργο του σημαντικού αυτού ανθρώπου καταλήγει: «Δεν γνωρίζουμε αν ο διάσημος σκηνοθέτης είχε υπ' όψη του την άγνωστη ιστορία του δικού μας Έρμαν Σπίρερ. Το ερώτημα όμως είναι, και αν υποθεθεί ότι την γνώριζε πριν σκηνοθετήσει τη λίστα του Σίντλερ, την ιστορία του Έρμαν Σπίρερ και τη σύνδεσή της με το ελληνικό μαρτύριο της Μικρασιατικής καταστροφής, οι σκοπιμότητες που τον οδήγησαν στη "λίστα" θα οδηγούσε στη σκηνοθεσία μιας ανάλογης "Λίστας του Σπίρερ"».

Το δημοσίευμα αυτό μας παρακίνησε να αναζητήσουμε πληροφορίες γύρω από τη ζωή και το έργο του Ισραηλίτη Έρμαν Σπίρερ.

Ο Έρμαν γεννήθηκε το 1885 στη Σμύρνη από Ελβετούς, Εβραίους το θρήσκευμα γονείς.

Ο πατέρας του Σιγισμόνδος ήταν διαπρεπής οφθαλμιάτρος και αρκετά ευκατάστατος που πλούτισε από το επάγγελμά του. Σε ηλικία 17 ετών ο νεαρός Έρμαν πήγε στη Καβάλα και εργάστηκε στο μεγάλο καπνεμπορικό οίκο «Κομέρσιαλ». Χάρη στην αφοσίωση και την ευφυΐα του απόκτησε μεγάλη εμπειρία, που αξιοποίησε δέκα χρόνια αργότερα, όταν το 1912 επέστρεψε στη Σμύρνη και ίδρυσε τον ομώνυμο καπνεμπορικό οίκο του.

Ανήσυχος χαρακτήρας και πολύ δραστήριος όπως ήταν, σύντομα απόκτησε διασυνδέσεις με διεθνείς κύκλους καπνεμπόρων και ιδιαίτερα της Ευρώπης. Η αξιοπιστία του αλλά και η συνέπεια στις συναλλαγές του

τον ανέδειξαν άνθρωπο με καλή φήμη ο οποίος ενέπνεε το σεβασμό και την εμπιστοσύνη σε όλους. Στην κοινωνική ζωή του είχε μια πολύπλευρη και ενεργητική δραστηριότητα που την διέκρινε η φιλανθρωπία. Άνθρωπος σεμνός και μετριοφρων αφοσιώθηκε στην εργασία του.

Τα μεγάλα ανθρωπιστικά ιδεώδη του φάνηκαν στις μέρες της Μικρασιατικής καταστροφής. Όταν η Σμύρνη καταστρεφόταν από τις φλόγες και μεταβαλλόταν σε ερείπια, ο Σπίρερ που βρισκόταν εκείνη την εποχή στην Ευρώπη, διέκοψε το ταξίδι του και γύρισε για να διασώσει από τους Τούρκους γυναίκες και παιδιά από την ατίμωση και τη σφαγή, προσφέροντας άσυλο τις μεγάλες καπναποθήκες του που προστατεύονταν από την ελβετική σημαία. Παρακινούμενος από τα ορμέφυτα γενναία αισθήματά του

Ενας Εβραίος που έσωσε Μικρασιάτες: Έρμαν Σπίρερ

Το κτίριο των καπναποθηκών του Σπίρερ στο Βόλο.

Ενας Εβραίος που έσωσε Μικρασιάτες: Έρμαν Σπίρερ

έδειξε μεγάλο αλtruισμό και συμπονοια για τους Έλληνες συνανθρώπους του, ναυλώνοντας με έξοδά του καράβια για να φύγουν οι πρόσφυγες στην Ελλάδα. Τους έδωσε χρήματα και τους βοήθησε με κάθε τρόπο να διασωθούν. Για τις πράξεις του αυτές, ο υιόδημος Μητροπολίτης Σμύρνης Εθνομάρτυρας Χρυσόστομος, τον αποκάλεσε «Μέγα εθνικό ευεργέτη».

Την προσωπικότητα και την προσφορά του Σπίρερ μας περιγράφει ο κορυφαίος δημοσιογράφος και εκδότης της «Θεσσαλίας» Τάκης Οικονομάκης, σε δημοσίευσμά του:

«Όταν τα συντρίμια της Μικρασιατικής τραγωδίας ερρίπτοντο εις τα ακρογνάγια μας με τα θλιβερά καραβάνια των προσφύγων της αθλιότητας που κατέφθαναν εκμηδενισμένα άκουσα για πρώτη φορά το όνομα του Έρμαν Σπίρερ. Μέσα εις τον κατάμαυρον και βουρκαωμένον ουρανόν της απελπισίας και της απογνώσεως, το όνομα αυτό επροφέρετο εις τα προσφυγικά χείλη με δάκρυα ευγνωμοσύνης στα μάτια, ως μια ακτίδα φωτός, ως ένα βλέμμα παρηγορίας, ως μήνυμα ελπίδας χρυσής, που εις την άκραν δυστυχίαν τους επιθύρισε πως ο κόσμος δεν αποτελείται από ανθρωπόμορφα θηρία μόνον, αλλά υπάρχουν εις αυτόν άνθρωποι με ευγενή ιδανικά, ανώτεροι λειτουργοί της συμπόνοιας και της αγάπης, που συντελούν να ξαναθίσει και πάλιν ο σπόρος της ζωής, μέσα από τα ερείπια του θανάτου και την φρίκην την οποίαν η πολεμική αγριότης σκορπά.

Έτσι έμαθα τον ευεργετικόν ρόλον του Έρμαν Σπίρερ, που εσπενωμένα γύρισε επίτηδες από την Ευρώπη και άνοιξε τις αποθήκες του για να δεχθεί και να σώσει πλήθος προσφύγων τους οποίους έστειλε ύστερα εις την Ελλάδα, ναυλώσας - με ίδια έξοδα ατμόπλοια.

Έμαθα επίσης ότι κράτησε και έσωσε τους καπνεργάτες και τις οικογένειές τους στη Σμύρνη και τους εφοδίασε με χρηματικά βοηθήματα, για να αντέξουν στην προσφυγιά. Αργότερα έμαθα ότι ζήτησε από την ελληνική κυβέρνηση να μεταφέρει από την Τουρκία "τράνζιτ" τα εκεί αγοραζόμενα καπνά για να τα επεξεργάζονται οι εργάται του στον Πειραιά, τους οποί-

ους εξακολουθούσε να συντρέχει. Τέλος γνώρισα την επίδραση του μεγάλου καπνεμποριζού οίκου του στη θεσσαλική καπναγορά με την ίδρυση τεραστίων καπναποθηκών. Όλα αυτά αποχρυσάλλωσαν μέσα μου το όνομα του Έρμαν Σπίρερ ως μεγάλου αγαθοποιού και φιλέλληνα, ως μεγάλου δημιουργού. Και πράγματι ήταν τέτοιος. Μια φυσιογνωμία προικισμένη με δυνατά ψυχικά και διανοητικά χαρίσματα που ακτινοβολούσαν την ευεργετική τους δράση, όχι μόνον στον κύκλο της εργασίας του αλλά και εις την έκτασιν ενός ανεξάρτητου αλtruισμού»

Την τόσο γλαφυρή εικόνα που μας έδωσε ο Οικονομάκης, για τη μεγάλη προσωπικότητα του Σπίρερ επιβεβαιώνουν και άλλες εφημερίδες της εποχής.

Στο πολιτικό μνημόσυνο που έγινε στη Θεσσαλονίκη, ύστερα από τον πρόωρο χαμό του σημαντικού αυτού άνδρα, αναφέρεται ανταπόκριση της 11ης Απριλίου 1927:

«Μεγαλοπρεπώς ετελέσθη σήμερα εις τας αιθούσας του Λευκού Πύργου το προαναγγελθέν μνημόσυνον του Έρμαν Σπίρερ που διοργάνωσε, ως γνωστόν, ο Σύλλογος Καπνεμπόρων της πόλεώς μας. Παρέστησαν αι πολιτικάί αρχαί και πλήθος εκλεκτού κόσμου»...

Στην εκδήλωση μίλησε ο αντιπρόεδρος του Συλλόγου Β. Γρηγοριάδης, ο οποίος μεταξύ των άλλων ανέφερε:

«Εν μέσω φλογών της πυρπολουμένης πόλεως, ο Έρμαν Σπίρερ εύρε λαμπράν ευκαιρίαν να αναπτύξει όλον τον αλtruισμόν και τα αισθήματα της μεγάλης ευγενούς ψυχής του.

Η ώραία Σμύρνη είχε μεταβληθεί εντός δύο ημερών σε άμορφα ερείπια. Εκατοντάδες χιλιάδες ανθρωπίνων υπάρξεων ερριμμένοι επί της προκυμαίας, απειλούμενοι δι' εξοντώσεως και σιδήρου ανέμενον επί εβδομάδας να διαπεραιωθούν εις την ελληνικήν γην. Ο Ε.Σ. άνοιξε τις καπναποθήκες του και παρέσχε άσυλον και τροφήν σε πλήθη πεινόντων και γυμνητεόντων. Χιλιάδες Ελληνίδων γυναικών και κορασιών φεύγουσαι την ατίμωσιν και την σφαγήν εύρον ασφαλές άσυλον εις τον οίκον του Έρμ. Σπίρερ υπό την σημαίαν της πατρίδος του (Ελβετίας)...

Η χειρονομία αυτή, τον τοποθετεί εις το πάνθεον των εθνικών ευεργετών».

Η ίδια ανταπόκριση αναφέρει ότι μίλησε επίσης ο κ. Μαλάχ εκ μέρους της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης, «επίλεκτον μέλος» της οποίας υπήρξε ο Σπίρερ.

Στο Βόλο ο Σπίρερ δημιούργησε μια μεγάλη καπναποθήκη που εκτείνεται σε ολόκληρο οικοδομικό τετράγωνο, στη συμβολή των οδών Μικρασιατών και Μακρυνίτης η οποία και φέρει ακόμη το όνομά του. Για πολλά χρόνια απασχολούσε πάνω από

πεντακόσιους εργάτες που ήταν κυρίως Μικρασιάτες. Αργότερα στις ίδιες αποθήκες λειτούργησε η καπνεμπορική επιχείρηση του Ηλία Σ. Κοέν, μέχρι τον θάνατό του.

Σήμερα οι αποθήκες αυτές ανήκουν στον Δήμο Βόλου, που μετά τις ανάλογες διαμορφώσεις των εσωτερικών και εξωτερικών χώρων, χρησιμοποιούν για γραφεία δημοτικών οργανισμών, και οι μεγάλες αίθουσες σαν χώροι πολιτιστικών εκδηλώσεων. Το κτίριο αυτό θεωρείται σήμερα ιστορικό αλλά και παραδοσιακό για την πόλη του Βόλου.

Ενας Εβραίος που έσωσε Μικρασιάτες: Έρμαν Σπίρερ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Στη Γερμανία άλλοτε...

Στην «Ισραηλιτική Επιθεώρηση» (έτος Α', φύλλο 6, Αύγουστος 1912) δημοσιεύεται η παρακάτω περιγραφή για μια νέα Συναγωγή στο Βερολίνο.

«... ΤΗΝ ΣΥΝΑΓΩΓΗN στηρίζουν δύο στύλοι και σκεπάζεται από στέγην εις χρυσόν και μωσαϊκά. Διπλή θύρα εκ χτυπητού χαλκού, κλείει την θύκην την περιέχουσας τας Ιεράς Βίβλους. Η θύρα καλύπτεται από κομψόν παραπέτασμα από κόκκινο βελούδο, με βαρέα κοσμήματα εκ χρυσού και αργύρου, δώρον του κ. και της κας Μπενά Λεβύ. Το όργανον και το δωμάτιον του χορού είναι επάνω εις την Κιβωτόν. Όλη η στέγη της Κιβωτού είναι εκ βενετικών μωσαϊκών και λάμπει εξόχως ότε ο ήλιος ή οι ισχυροί λαμπτήρες αντανakλούν εκεί το φως των. Οι τοίχοι του προ νάου είναι εκ γυαλιστερών πλίνθων του αυτοκρατορικού εργοστασίου, των οποίων το σχέδιον έκαμεν ο ίδιος ο Αυτοκράτωρ.

Ειρήσθω εν παρόδω, ότι οι αντισημίται οι βαρέως φέροντες την ιδιαιτέραν είνονιαν και φιλίαν δι' ών περιβάλλει ο Κάιζερ τους Εβραίους, τον παρέβαλον εις τας εφημερίδας των με τον Φαραώ λέγοντας ότι ενώ ο αρχαίος αντισημίτης Βασιλεύς επέβαλλεν εις τους Εβραίους να του κατασκευάσιν πλίνθους, ο Κάιζερ κατασκευάζει αυτός πλίνθους εις τους Εβραίους του. Ο Κάιζερ δύναται να απαντήσει ότι ο Φαραώ δεν επρόκοψε πολύ με την διαγωγήν του, αφού οι Εβραίοι εξακολούθουν έκτοτε να πλθύνουν και να κρατύνουν, ενώ εκ της μεγαλοπρεπειας του Φαραώ δεν απέμειναν ή ολίγαι μούμαι. Η Συναγωγή εστοίχισε περί τα 2.500.000 φράγκα.

Εις τα εγκαίνια ήσαν παρώντες εκτός του αντιπροσώπου του Αυτοκράτορος, οι υφυπουργοί Χολτς, Ρίχτερ και Φον Κάπιους, ο αρχηγός του Γενικού Επι-

τελείου, στρατηγός Φον Μπράουνσιτς, ο πρώτος Δήμαρχος της πόλεως του Βερολίνου κ. Βέρμουθ και άλλοι δήμαρχοι και δημοτικοί σύμβουλοι, ο αρχηγός της αστυνομίας Βερολίνου συνταγματάρχης Φον Ιάγκοφ και αντιπρόσωποι του Καθολικού Κλήρου και του των Διαμαρτυρωμένων. Μετά την ψαλμωδίαν διαφόρων ύμνων, ο Ραββίνος Δρ. Μπέργκμαν ήναρξεν την άσβεστον λυχνίαν και απήγγειλεν μικρόν λογιόδριον. Ο αντιπρόσωπος της Κοινότητος Δρ Στεφν υγειονομικός Σύμβουλος, εχαιρέτισε τον αντιπρόσωπον του Αυτοκράτορος, της Κυβερνήσεως, της Πόλεως και του Κλήρου και ευχαρίστησε όλους όσους συνετέλεσαν εις την οικοδομήν του νέου τούτου Οίκου του Κυρίου. Ο Ραββίνος Δρ. Χόχφελδ απήγγειλεν τον επίσημον λόγον. Ωμίλησεν περί του εβραϊκού Νόμου, ο οποίος χορηγεί εις τον Ξένον ίσα δικαιώματα του ιθαγενούς και εσύστησε εις την ομήγυριν να περιλάβη και τους μη Εβραίους εις τας προσευχάς της. Η τελετή έλαβε πέρας με προσευχήν διά τον Αυτοκράτορα, διά την ταχείαν ανάρρωσίν του και την ευλογίαν της Κοινότητος».

Σχολιασμός: Αυτά, λοιπόν, στο Βερολίνο, την πρωτεύουσα της Γερμανίας τον Κάιζερ το 1912. Αλλοίμονο, σε λιγότερα από 25 χρόνια μετά, στην ίδια πόλη, την πρωτεύουσα της Γερμανίας του Χίτλερ και του Ναζισμού, αυτή τη φορά επέτρωτο, η Συναγωγή αυτή που με τόση λαμπρότητα και επισημότητα εγκαινιάστηκε, να καεί και να καταστραφεί μαζί με τις εκατοντάδες τις άλλες Συναγωγές της Γερμανίας από την μανία του όχλου και των ναζιστικών μεθόδων τη «Νύχτα των Κρυστάλλων» και στα μετέπειτα σκοτεινά χρόνια που ακολούθησαν. Η διαδικασία της Γενοκτονίας και του Ολοκαυτώματος του Εβραϊκού Λαού, είχε ξεκινήσει.

Εσδράς Α. Μωΐσης

Η 50ή επέτειος της ίδρυσης της εβραϊκής ταξιαρχίας

κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Ιστορικό:
οι εθελοντές
της Εβραϊκής
Κοινότητας
στο βρετανικό
στρατό

Το ξέσπασμα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, την 1η Σεπτεμβρίου 1939, έθεσε στην Εβραϊκή Κοινότητα της Παλαιστίνης - που αριθμούσε 475.000 μέλη την εποχή εκείνη - ένα σοβαρό δίλημμα: Από τη μία, ήταν η ναζιστική Γερμανία, με έναν

από τους δεδηλωμένους της στόχους να είναι η φυσική εξόντωση του εβραϊκού λαού. Από την άλλη, η επικεφαλής μιας ομάδας κρατών που μάχονταν τους Ναζί ήταν η Μεγάλη Βρετανία, μια παγκόσμια αυτοκρατορία τότε, που διοικούσε, μεταξύ άλλων, την Παλαιστίνη, ελέγχοντάς την με μια έκδηλη αντισιωνιστική πολιτική. Αυτή η πολιτική εκδηλώθηκε με τη «Λευκή Χάρτα» του 1939, η οποία επέβαλλε διάφορους περιορισμούς και απαγορεύσεις, όπως η παύση της μετανάστευσης των Εβραίων στην Παλαιστίνη και η απαγόρευση της αγοράς γης στο μεγαλύτερο μέρος της Παλαιστίνης.

Αυτή η τάξη πραγμάτων έθεσε στην ηγεσία της Εβραϊκής Κοινότητας ένα δίλημμα: Να υποστηρίξει την κατάταξη στο βρετανικό στρατό (ο οποίος θα χρησιμοποιούσε τους καταταγόμενους όπως έκρινε και όπου επέλεγε), θέτοντας έτσι σε κίνδυνο την ασφάλεια της μικρής και περιτριγυρισμένης από εχθρούς Κοινότητας, ή να αρνηθεί την εβραϊκή βοήθεια στον πόλεμο ενάντια στους Ναζί.

Η λύση στο δίλημμα δόθηκε από τον Δαβίδ Μπεν Γκουριόν, με την αξιοσημείωτη φράση του «Πρέπει να

πολεμήσουμε τους Ναζί σαν να μην υπήρχε η "Λευκή Χάρτα" και να συνεχίσουμε τον αγώνα μας εναντίον της βρετανικής κυριαρχίας της Παλαιστίνης σαν να μην υπήρχε ο πόλεμος με τους Ναζί».

Ο Μοσέ Σαρέτ, τότε επικεφαλής του Πολιτικού Τμήματος της Εβραϊκής Υπηρεσίας (και αργότερα πρωθυπουργός της ισραηλινής κυβέρνησης), άνοιξε το δρόμο για μαζικές εθελοντικές κατατάξεις στο βρετανικό στρατό, πρώτα στα Σώματα και αργότερα σε όλους τους κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων.

Η είσοδος της Ιταλίας στον πόλεμο, μια κίνηση που έφερε την Παλαιστίνη πλησιέστερα στο πεδίο μάχης, και οι νίκες του στρατηγού Ρόμελ στη δυτική έρημο, επίσης συνέβαλαν σε αυτή την τάση, με αποτέλεσμα να καταταγούν περίπου 30.000 νέοι άντρες και γυναίκες στο βρετανικό στρατό.

Αυτοί οι εθελοντές οργανώθηκαν και δημιούργησαν διάφορες εβραϊκές μάχιμες μονάδες, όπως οι Πιονέροι, η R.A.S.C. (Μεταφορές), η R.E. (Μηχανικοί), η R.A.O.C. (Υπηρεσία Ανεφοδιασμού), η R.A. (Πυροβολικό - από τους οποίους ένας λόχος για την υπεράσπιση του λιμανιού και του κόλπου της Χάιφα, που δημιουργήθηκε το Σεπτέμβριο του 1939), η R.N. (Ναυτικό), η A.T.S. και η W.A.A.F. (Γυναίκες βοηθητικές δυνάμεις), η R.A.F. (Αεροπορία) και λόχοι καταδρομών. Επιπλέον, οι Buffs (Διμοιρίες πεζικού «Παλαιστινίων») δημιουργήθηκαν και διατηρήθηκαν στην Παλαιστίνη από τους Βρετανούς, για σκοπιές.

Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ της Εβραϊκής Υπηρεσίας και των Βρετανών όσον αφορά την ίδρυση ενός εβραϊκού στρατού στην Παλαιστίνη άρχισαν περίπου ένα χρόνο πριν το

ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και συνεχίστηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου, στο παρασκήνιο της Αραβικής Επανάστασης, της πιθανότητας ίδρυσης εβραϊκού κράτους στην περιοχή (σε συμφωνία με το Σχέδιο Διαιρέσεως της Επιτροπής Peel) και των ενδείξεων για το επικείμενο ξέσπασμα ενός Παγκοσμίου Πολέμου. Παρότι οι Βρετανοί δεν απέρριψαν κατηγορηματικά την ιδέα, πίστευαν ότι τα πλεονεκτήματα μιας τέτοιας δύναμης - εφόσον ξεσπούσε ένας πόλεμος - δεν αντιστάθμιζαν την αραβική εχθρότητα που θα εγείρετο εναντίον τους λόγω της ίδρυσης μιας τέτοιας δύναμης. Όταν εκδόθηκε η Λευκή Χάρτα, το 1939, οι σχέσεις μεταξύ της Εβραϊκής Κοινότητας και των Βρετανών οξύνθηκαν και το θέμα της στρατιωτικής συνεργασίας μπήκε στο αρχείο.

Τον Μάρτιο του 1944, η Εβραϊκή Υπηρεσία ανανέωσε επίσημως αυτή την αξίωση, αλλά αυτή τη φορά, η πρόταση δεν ήταν να δημιουργηθεί ένας εβραϊκός στρατός με νεοσύλλεκτους, αλλά αντίθετα, να συνενωθούν οι διάσπαρτοι

στρατιώτες των υπαρχόντων εθελοντικών μονάδων, οι οποίοι υπηρετούσαν σε διάφορα θέματα του πολέμου σε μια και μόνη δύναμη, μια μεραρχία ή μία ταξιαρχία, με τη δική της μοναδικότητα και τα δικά της εθνικά σύμβολα.

Ο Ούνιτσον Τσώρτσιλ, τότε πρωθυπουργός της Βρετανίας, έπαιξε σπουδαίο ρόλο στην θετική έκβαση του ζητήματος, παρά τις αντιρρήσεις του Βρετανικού Γενικού Επιτελείου Στρατού.

Ύστερα από επίσημες διαπραγματεύσεις μεταξύ της Εβραϊκής Υπηρεσίας και του Βρετανικού Υπουργείου Πολέμου, η επίσημη ανακοίνωση της ίδρυσης της ταξιαρχίας δημοσιεύθηκε στις 19 Σεπτεμβρίου 1944.

Έτσι, χάρη στο εξαιρετικό ιστορικό των αρχικών εθελοντών και ύστερα από αγώνα πέντε περίπου ετών, του οποίου ηγήθηκε ο Μοσέ Σαρέτ, η βρετανική κυβέρνηση τελικά αποδέχθηκε την επίσημη ίδρυση της εβραϊκής ταξιαρχίας, που αριθμούσε 5.500 στρατιώτες, το έμβλημα της οποίας ήταν το Magen David (το Άστρο του Δαβίδ) και τα χρώματα της οποίας ήταν το μπλε και λευκό. Η επίσημη ονομασία ήταν «**Η Μαχόμενη Εβραϊκή Ταξιαρχία**», αλλά έγινε γνωστή ως: *Η Εβραϊκή Ταξιαρχία*, ή απλώς: *Η Ταξιαρχία*.

Διαπραγματεύσεις για τη δημιουργία εβραϊκού στρατού

Η δημιουργία της Ταξιαρχίας δεν προκάλεσε ένα νέο κύμα εθελοντών και συνεπώς βασίστηκε κυρίως στην υπάρχουσα εθελοντική κίνηση και σε αυτούς που είχαν ήδη καταταγεί.

Ο Ταξιαρχος Βενιαμίν - ένας Εβραίος αξιωματικός των βασιλικών αξιωματικών του Μηχανικού - διορίστηκε ως ο πρώτος διοικητής της και συνεργάστηκε με Εβραίους επιτελικούς αξιωματικούς που μετατέθηκαν από διάφορες μονάδες του βρετανικού Στρατού. Οι διοικητές των τριών ταγμάτων ήταν μη Εβραίοι.

Οι μονάδες που θα αποτελούσαν την Ταξιαρχία αναπτύχθηκαν στη Λιβύη, την Αίγυπτο, την Ιταλία και την Παλαιστίνη.

Οι νεοσύλλεκτοι θα έρχονταν από το Ηνωμένο Βασίλειο και την Παλαιστίνη, ενώ η εκπαίδευση θα λάμβανε χώρα στην Αίγυπτο και το προγραμματισμένο θέατρο επιχειρήσεων της Ταξιαρχίας ήταν η Ιταλία. Οι μονάδες που αποτελούσαν την Ταξιαρχία ήταν:

- Τρία τάγματα πεζικού.
- Ελαφρό πεδινό πυροβολείο No 200 (Ουλαμοί 604, 605 & 606).
- 178η Διμοιρία Μεταφοράς

Η ταξιαρχία ιδρύεται φάση πρώτη: κατάταξη και οργάνωση

Στο στρατόπεδο του πολέμου: ο χώρος προς το Επιτελείο της Εβραϊκής Ταξιαρχίας.

(οχήματα, πυρομαχικά και νερό).

- Ένα σώμα μηχανικών.
- Μία ιατρική μονάδα.
- Μηχανική μονάδα (συντήρηση και επισκευή όπλων, τεθωρακισμένων οχημάτων, ασυρμάτων).
- Σηματαγωγοί.
- Στρατιωτικό Ραβινάτο.

- Αξιωματικός Εκπαίδευσης.

- Μονάδα στρατιωτικού ταχυδρομείου.

- Ένας στρατιωτικός ανταποκριτής, το καθήκον του οποίου ήταν η ενημέρωση των ειδησεογραφικών πρακτορείων για τις εξελίξεις στην Ταξιαρχία.

Η ταξιαρχία στο μέτωπο

Τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο 1944, τα τρία τάγματα και οι άλλες μονάδες της Ταξιαρχίας συγκεντρώθηκαν στο Bourge El-Agab (Δυτική Αίγυπτος).

Ύστερα από μια μικρή περίοδο οργάνωσης και εκπαίδευσης, έφτασαν στην Ιταλία τον Νοέμβριο του 1944 όπου συμπλήρωσαν την εκπαίδευσή τους και μετέβησαν στο μέτωπο ως μέρος της 8ης Στρατιάς, περίπου έξι εβδομάδες πριν την επίθεση κατά του Γερμανικού Στρατού στη Βόρεια Ιταλία. Τον Απρίλιο του 1945 έπαιξαν ενεργό ρόλο

στη μάχη του ποταμού Senio - την τελευταία μάχη πριν τη γερμανική στρατιωτική κατάρρευση στην Ιταλία. Για πρώτη φορά στον πόλεμο, οι Εβραίοι πολέμησαν τους Γερμανούς υπό το πλαίσιο της Εβραϊκής Ταξιαρχίας και υπό την εβραϊκή σημαία.

Στο τέλος του πολέμου, αντιπρόσωποι της Ταξιαρχίας παρέλασαν στην παρέλαση της Νίκης στο Λονδίνο, φορώντας τα παράσημα και τα χρώματά τους - Μπλε και λευκό - αντιπροσωπεύοντας έτσι το ενάμισι εκατομμύριο Εβραίους που μετείχαν στον πόλεμο με τις συμμαχικές δυνάμεις.

Η παραδοχή της Γερμανίας, στις αρχές του Μαΐου 1945, προκάλεσε ανακούφιση σε όλους τους στρατιώτες των Συμμάχων· σιγά σιγά αποστρατεύτηκαν και επέστρεψαν σπίτι, στις χώρες τους και στις οικογένειές τους.

Αυτό όμως δε συνέβη για τους Εβραίους εθελοντές του βρετανικού στρατού. Γι' αυτούς, μια νέα, δυσκολότερη περίοδος ξεκινούσε: η έρευνα για επιζώντες του Ολοκαυτώματος, η αντιμετώπιση πρόσωπο με πρόσωπο της φρίκης των στρατοπέδων θανάτου και η οργάνωση σχεδίων για διάσωση των επιζώντων. Χιλιάδες στρατιωτών είχαν οικογένειες στην Ευρώπη και έτσι έφτυαν για να βρουν ό,τι είχε απομείνει από αυτές. Μια τεράστια μάζα από στρατιώτες απλώθηκε στην Ευρώπη, συναντώντας τους επιζώντες που δεν ήταν σε θέση να συλλάβουν το ότι, μετά τον πόλεμο που είχαν ζήσει, υπήρχε ακόμα μια Γη της Επαγγελίας, και ότι οι εκπρόσωποί της - οι Εβραίοι στρατιώτες - ήταν ανάμεσα σε αυτούς που τους ατελειθέρωναν από τη φρίκη των Ναζί. Την ίδια στιγμή, κάτι που είχε ήδη αρχίσει και πριν από την παράδοση της Γερμανίας, η ταξιαρχία και άλλες μονάδες - η καθेमιά στη δική της περιοχή - οργάνωσαν επιχειρήσεις διάσωσης και συγκέντρωσαν τη βοήθεια. Στην αρχή, κάθε μονάδα ενεργούσε ανεξάρτητα από τις άλλες, αλλά ύστερα από λίγο καιρό, ίδρυσαν το «Κέντρο των Εξόριστων», στην Ιταλία, για να συγκεντρώσουν και να συντονίσουν τις επιχειρήσεις.

Δεν πέρασε πολύς χρόνος, και οι βάσεις όπου οι μονάδες ήταν εγκατεστημένες και ειδικότερα η βάση της Ταξιαρχίας, στη Βόρεια Ιταλία, έγιναν μαγνήτες για δεκάδες

χιλιάδων επιζώντες. Αντιπρόσωποι των διάφορων μονάδων έψαχναν παντού για επιζώντες· παιδιά Εβραίων απομακρύνθηκαν από μοναστήρια και χριστιανικές οικογένειες που τους παρείχαν στέγη και μεταφέρθηκαν στις στρατιωτικές βάσεις όπου τους δόθηκε φαγητό, ενδυμασία, βοήθεια και υποστήριξη, και ετοιμάστηκαν για μετανάστευση στην Παλαιστίνη. Οι στρατιώτες έμαθαν στα παιδιά και στους ενήλικες την εβραϊκή γλώσσα και ιστορία και τους ενέπνευσαν την αγάπη για τους Αγίους Τόπους. Οι νέοι έμαθαν τη χρήση όπλων και τη γεωγραφία της Παλαιστίνης. Οι γιατροί, οι νοσοκόμες και οι βοηθοί που προέρχονταν από τους εθελοντές, οργάνωσαν πρόχειρα νοσοκομεία, θαλάμους ασθενών και κλινικές, όπου φρόντιζαν όλους αυτούς - και ήταν πολλοί - που χρειαζόνταν ιατρική βοήθεια, φάρμακα και αποκατάσταση. Οι Βρετανοί δεν αγνοούσαν αυτές τις δραστηριότητες, λόγω των εκτεταμένων διασπάσεών τους, και για να τις τεματίσουν, αποφάσισαν να μετακινηθούν την Ταξιαρχία από τη Βόρεια Ιταλία στην περιοχή Ολλανδίας - Βελγίου. Όταν αυτό δεν έφερε το αναμενόμενο αποτέλεσμα αποφάσισαν να διαλύσουν την Ταξιαρχία και να μεταφέρουν τους εθελοντές πίσω στην Παλαιστίνη.

Για να εξασφαλίσουν τη συνέχεια της επιχείρησης για τη διάσωση των επιζώντων Εβραίων της Ευρώπης, παρά τη διάλυση της Ταξιαρχίας, 120 από τους στρατιώτες της έβγαλαν τις στολές τους, τις οποίες μαζί με τα στρατιωτικά έγγραφά τους, έδωσαν σε νέους επιζώντες που πήραν τη θέση τους και επέστρεψαν στην Παλαιστίνη αντί γι' αυτούς. Οι 120 έμειναν για να φροντίσουν τους υπόλοιπους επιζώντες και να οργανώσουν τη μετανάστευσή τους στην Παλαιστίνη.

**Μετά
τον πόλεμο:
φροντίδα
για τους
επιζώντες
του
Ολοκαυτώματος**

Οχι πολύ καιρό μετά τη διάλυση της Ταξιαρχίας και τον επαναπατρισμό των εθελοντών από άλλες μονάδες, η Εβραϊκή Κοινότητα αντιμετώπισε άλλους κινδύνους. Ο πόλεμος της ανεξαρτησίας και η εισβολή αραβικών δυνάμεων ήταν προ των θυρών, και οι ίδιοι εθελοντές κλήθηκαν στα όπλα για μια ακόμα φορά. Μαζί τους έφεραν δύο μοναδικά χαρίσματα: ήταν οι μόνοι που είχαν πείρα στη διεξαγωγή πολέμου ενάντια σε τακτικό στρατό, σε ευρεία μέτωπα, και είχαν κερδίσει στρατιωτική πείρα στη θητεία τους

στο βρετανικό στρατό, κάτι το οποίο κατέστησε δυνατή την ίδρυση και την ταχεία οργάνωση της Ι.Δ.Α. ενόσω οι μάχες μαινόταν.

Έτσι, οι Εβραίοι εθελοντές από την Παλαιστίνη μπόρεσαν να:

- 1) Πολεμήσουν τους Ναζί.
- 2) Είναι οι πρώτοι που συνάντησαν τους επιζώντες στην Ευρώπη, τους οργάνωσαν και τους έστειλαν στο δρόμο για την Παλαιστίνη.
- 3) Χρησιμοποίησαν την πολύτιμη και αναντικατάστατη στρατιωτική πείρα τους στη δημιουργία και εκπαίδευση της Ι.Δ.Α.

Επίλογος

[Το παραπάνω κείμενο συνέταξε ο κ. **Ηλίας Χατζόπουλος**, πρόεδρος του Συλλόγου Ελλήνων Εβραίων Βετεράνων του Πολέμου 1940-45]

Εβραϊκές μνήμες στην Κω

Επιμνημόσυνη δέηση για τα θύματα
του Ολοκαυτώματος

Με πρωτοβουλία της Εβραϊκής Νεολαίας Ελλάδος, έγινε στην παλαιά Συναγωγή της Κω, επιμνημόσυνη τελετή για τα θύματα του Ολοκαυτώματος στις 17 Αυγούστου 1996

Όπως είναι γνωστό, μετά τον αφανισμό της Εβραϊκής Κοινότητας στο Ολοκαύτωμα, στην Κω δεν ζουν πλέον Εβραίοι και η Συναγωγή του νησιού λειτουργεί σήμερα ως Πνευματικό Κέντρο του Δήμου. Το κτίριο, που χτίστηκε το 1934, στο εξωτερικό του μέρος διατηρεί όλα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που είχε ως Συναγωγή, ενώ η εσωτερική του διαμόρφωση, που εξυπηρετεί τις ανάγκες του Πνευματικού Κέντρου, έγινε με ιδιαίτερο σεβασμό στην ιερότητα του χώρου. Με τη μεσολάβηση του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου και τη θετική συνεργασία του δημάρχου της Κω κ. Κ. Καϊσερλη, έγιναν οι απαραίτητες ενέργειες ώστε ο χώρος της παλαιάς Συναγωγής να διαμορφωθεί κατάλληλα για τη λειτουργία του Σαββάτου. Ο Ραββίνος Μιζάν τοποθέτησε τα ιερά αντικείμενα, επέβλεψε το χώρο και εξήγησε στα παιδιά τη διαρρύθμιση της Συναγωγής.

Έτσι, 138 νέοι απ' όλη την Ελλάδα, ταξίδεψαν για την Κω μεταφέροντας μαζί τους το Σέφερ, το παρόχετ, τα προσευχολόγια και τις κιπότη για τις λειτουργίες του Σαμπάτ.

Το βράδυ της Παρασκευής 16 Αυγούστου έγινε σε κατανυκτική ατμόσφαιρα το Καμπάλατ Σαμπάτ. Το Σάββατο το πρωί, η λειτουργία στη Συναγωγή έγινε σε μεγαλόπρεπη και επίσημη ατμόσφαιρα, με την παρουσία πολλών προσωπικοτήτων του νησιού, και περιελάμβανε επίσης επιμνημόσυνη δέηση - Ασκαβά - στη μνήμη

Από την επιμνημόσυνη δέηση στην παλαιά Συναγωγή της Κω.

των θυμάτων του ναζισμού. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικό ήταν το ότι ο Ραββίνος κ. Μιζάν διάβασε στα ελληνικά τμήμα της λειτουργίας. Στην τελετή παρέστησαν ο Μητροπολίτης Κώου κ.κ. Αιμιλιανός, ο Δήμαρχος κ. Κων. Καϊσερλης, ο βουλευτής και πρώην υπουργός κ. Αρ. Παυλίδης, ο Έπαρχος κ. Μ. Φάκος, ο πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου κ. Μ. Θεοδωρίδης, οι Προξενικές Αρχές του νησιού και πολλοί δημοσιογράφοι. Μετά το τέλος της Ασκαβά μίλησαν ο αντιπρόεδρος και ταμίας Εβραϊκής Νεολαίας Ελλάδος κ. Μ. Μανονάχ, ο γεν. γραμματέας του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος κ. Μωΐσης Κωνσταντίνης, ο Μητροπολίτης κ.κ. Αιμιλιανός, ο δήμαρχος κ. Κων. Καϊσερλης και ο βουλευτής κ. Αρ. Παυλίδης.

Χαρακτηριστικό είναι ότι την επιμνημόσυνη δέηση, εκτός από τους επισήμους, παρακολούθησαν και πολλοί πολίτες του νησιού.

Γάμοι στην Ισραηλιτική Κοινότητα Κέρκυρας κατά την περίοδο 1885-1900

Του κ. ΓΙΩΡΓΟΥ ΖΟΥΜΠΟΥ

Η εργασία που παρουσιάζουμε βασίστηκε σχεδόν αποκλειστικά στις ληξιαρχικές πράξεις γάμων των ετών 1885 - 1900 που βρίσκονται

στα αρχεία του Νομού Κέρκυρας. Στατιστικά δεδομένα αντλήσαμε από τα πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου για την ιστορικότητα της παιδικής ηλικίας και της νεότητας (Αθήνα 1986 - ανακοίνωση του πανεπιστημιακού καθηγητή Αριστοτέλη Σταυρόπουλου).

Κατά την 16ετία 1835 - 1900 είναι καταχωρημένοι στις ληξιαρχικές πράξεις

292 γάμοι, αριθμός που υστερεί από τον στατιστικά αναμενόμενο. Κατά μέσο όρο έχουμε καταχωρημένους 18 γάμους το χρόνο με μεγαλύτερο αριθμό το 1888 (31 γάμοι) και μικρότερο το 1886 (11 γάμοι).

Ο μεγαλύτερος αριθμός των πράξεων εμφανίζεται κατά ομάδες. Πιθανόν αυτό να οφείλεται στον υπεύθυνο της Κοινότητας ο οποίος θα παρέδιδε κατά διαστήματα τα αντίγραφα των πράξεων στα γραφεία του Δήμου. Πλήρες αρχείο τηρούνταν οπωσδήποτε στην Κοινότητα, το οποίο όμως καταστράφηκε το 1943.

Α. Ηλικίες:

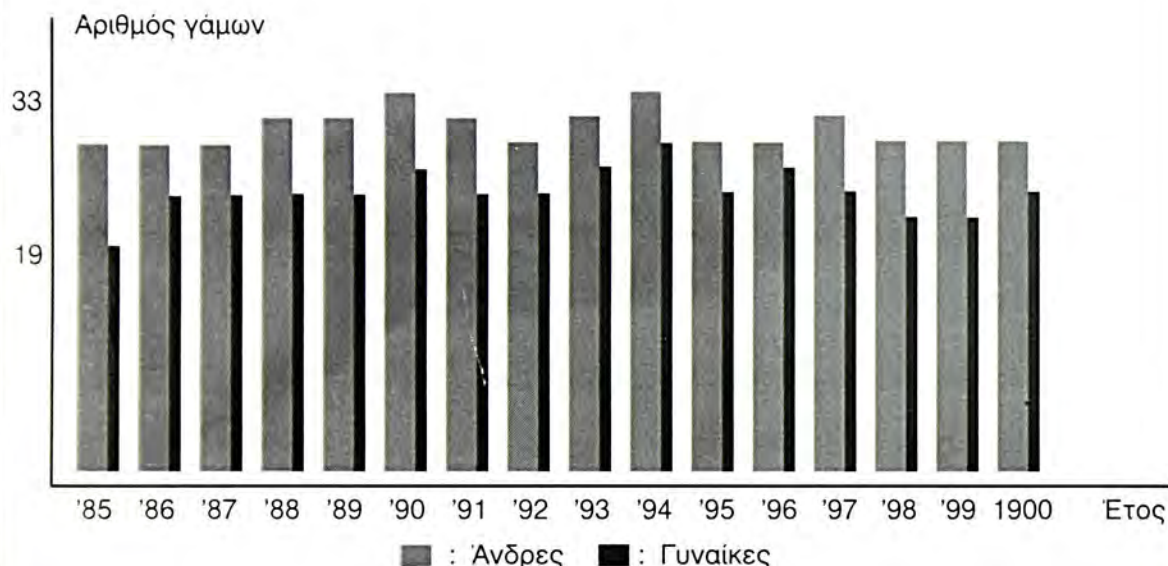
Από πλευράς ηλικίας των νέων ζευγαριών έχουμε την εξής κατανομή:

	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	ΕΛΑΧΙΣΤΗ	ΜΕΓΙΣΤΗ
Ανδρών	27	19	48
Γυναικών	23	15	40

Μόνο σε δύο περιπτώσεις η ηλικία της γυναίκας ήταν μεγαλύτερη από την ηλικία του άνδρα.

Αξιοσημείωτο είναι ότι σε καμία ληξιαρχική πράξη εβραϊκού γάμου δεν εμφανίζεται ταυτόχρονη αναγνώριση τέκνων που γεννήθηκαν πριν. (Παρόμοια περιστατικά επεσημάναμε αρκετά σε χριστιανικούς γάμους). Σε μία και μοναδική περίπτωση η γυναίκα ήταν «αγνώστου πατρός».

Β. Καταγωγή:

Η καταγωγή των νιόπαντρων παρουσιάζει μια αξιοπρόσεκτη ποικιλία, αναμενόμενη, αφού τότε η Κέρκυρα ήταν από τα σημαντικά εμπορικά κέντρα της Ελλάδας.

Στο 77% του συνόλου των γάμων και τα δύο μέλη του ζευγαριού ήταν Κερκυραίοι. Στο 13% δεν ήταν Κερκυραίος ο άντρας, στο 5,5% δεν ήταν η γυναίκα, ενώ στο 4,5% κανένας από τους δύο. Η προέλευσή τους ήταν από τις παρακάτω πόλεις:

Πόλη	Αριθμός προερχομένων	Επώνυμα προερχομένων
Αθήνα	2	Φόρτε
Αλεξάνδρεια (Αίγυπτος)	4	Αγκιόν, Ατιέλ, Ματαθία, Μάτζα
Άρτα	29	Αβδελάς, Ασέρ, Βιτάλ, Ιωχανάν, Ελιέζερ, Ζακάρ, Λεβή, Μπέσο, Σαλόμ, Τζαδίζ, Χαήμ
Ζάκυνθος	7	Μόρδο, Βιτάλ, Μήλα, Μούλη, Γένη
Ιωάννινα	16	Λέβη, Ιεσουλά, Κάντο, Ματαθία, Κοέν, Λέβη, Νεγκρίνη, Μπατίνο, Χαήμ
Κεφαλλονιά	4	Βιτάλ, Βελλέλη
Κούνεο (Ιταλία)	2	Λέβη
Κων/πολη (Τουρκία)	4	Κανάν, Μπεχάρ, Μωυσής, Όσμο

Λιβόρνο (Ιταλία)	2	Ρεκανάτι, Φίλιπσον
Μάντζεστερ (Μ. Βρετανία)	2	Μπέσο
Σμύρνη (Τουρκία)	1	Βαρούχ
Τεργέστη	2	Κοέν, Όσμο
Τύνιδα	3	Σεμάμα, Φάρχη
Χαλκίδα	1	Λέβη
Χανιά	3	Καβαλιέρο

Πέντε από τους άνδρες είχαν οθωμανική υπηκοότητα και προέρχονταν από τα Ιωάννινα (Ιεσουλά, Κοέν, Λέβη) ή από την Άρτα (Ελιέζερ, Ζακάρ).

Γ. Τάξη Γάμου

Σε αρκετές περιπτώσεις ο γάμος ήταν 2ος ή 3ος για τη γυναίκα ή για τον άντρα:

	2ος γάμος	3ος γάμος
Άντρας	8	3
Γυναίκα	3	1

Για να γίνει ένας γάμος έπρεπε (σύμφωνα με το άρθρο 153 του Ιονίου Κώδικα) να προηγηθούν τρεις διαδοχικές δημοσιεύσεις με εντολή του εκκλησιαστικού αρχηγού. Δεν γίνονταν όλες μόνο σε περίπτωση που κρίνονταν απαραίτητο για σοβαρούς λόγους. Σε δέκα από τους γάμους που καταγράψαμε γίνεται μνεία του παραπάνω άρθρου και απαλλαγή από τη 2η ή και την 3η «κλήρυξη». Δυστυχώς δεν μπορούσαμε να εντοπίσουμε περισσότερα στοιχεία για τους λόγους που επέβαλαν αυτό.

Δ. Κατανομή γάμων κατ' έτος και μήνα

Η κατανομή του αριθμού των γάμων σε ετήσια βάση φαίνεται στο διάγραμμα (Δ1). Εμφανίζει μέγιστα τα έτη 1888 και 1896. Δυστυχώς η ελλιπής καταχώρηση των πράξεων κάνει παρακινδυνευμένο οποιοδήποτε συμπέρασμα. Αναμένονταν κάμψη του αριθμού των γάμων μετά το 1891 (χρονολογία μετά την οποία αρχίζει να φθίνει η Κοινότητα της Κέρκυρας). Δεν παρατηρείται όμως κάτι ιδιαίτερο. Πιθανή εξήγηση είναι η αναχώρηση οικογενειών μόνον των ανωτέρων οικονομικά στρωμάτων οι οποίες δεν είχαν (όπως και σήμερα) πολλά παιδιά. Πάλι όμως, η ελλιπής καταχώρηση των πράξεων δεν επιτρέπει ακριβή συμπεράσματα.

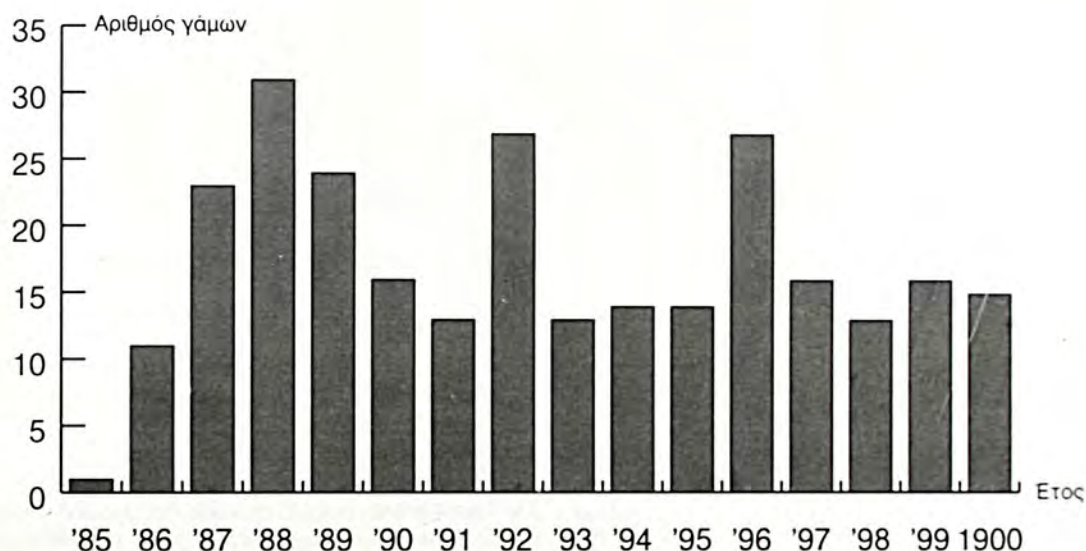
Αναλυτικά, ο αριθμός των γάμων έχει ως εξής:

Έτος	Αρ. γάμων	Έτος	Αρ. γάμων
1885	1	1893	12
1886	11	1894	14
1887	23	1895	14
1888	31	1896	27
1889	24	1897	16
1890	16	1898	13
1891	13	1899	16
1892	27	1900	15

Τρεις άλλοι γάμοι είναι προγενεστέρων χρόνων και καταχωρημένοι εκπρόθεσμα (φαινόμενο άλλωστε που παρατηρήθηκε σε όλα τα χρόνια που ερευνήσαμε).

[Δ1]

ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ Ετήσια κατανομή γάμων περιόδου 1885-1900

Η μηνιαία κατανομή των γάμων εμφανίζεται στο διάγραμμα (Δ2) και αναλυτικά είναι:

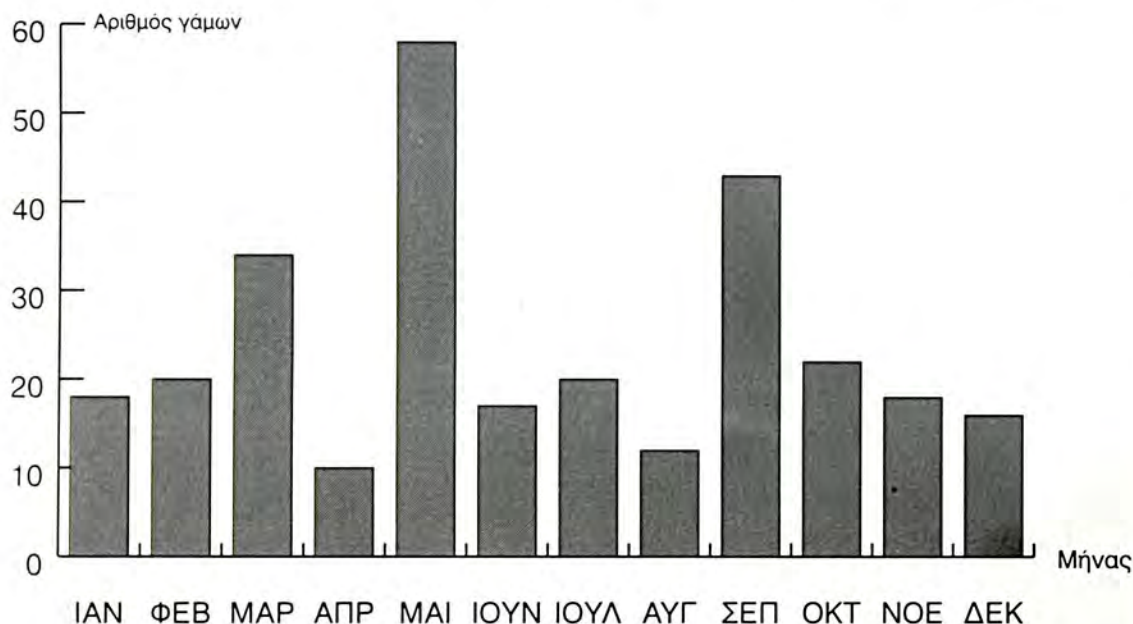
Μήνας	Αρ. γάμων
Ιανουάριος	18
Φεβρουάριος	20
Μάρτιος	34
Απρίλιος	10
Μάιος	58
Ιούνιος	17

Ιούλιος	20
Αύγουστος	12
Σεπτέμβριος	43
Οκτώβριος	22
Νοέμβριος	18
Δεκέμβριος	16

Ο μεγαλύτερος αριθμός γάμων παρατηρείται τον Μάη (20% του ετήσιου αριθμού περίπου) και τον Σεπτέμβρη (15% περίπου) ενώ ο μικρότερος τον Απρίλη (3,4%). Πιθανότατα τα ποσοστά επηρεάζονται από

ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ
Μηνιαία κατανομή γάμων περιόδου 1885-1900

Ε. Επαγγέλματα

Καταγράφηκαν (35) επαγγέλματα μερικά από τα οποία δεν είχαμε συναντήσει όταν παρουσιάσαμε την εργασία μας «Στοιχεία για τα ονόματα και τα επαγγέλματα στα τέλη του 19ου αιώνα» (Χρονικά: τ. 121, Μάιος - Ιούνιος 1992).

α/α	Επάγγελμα	Αριθμός απασχολουμένων	Ποσοστό %
1.	Αργυροχρυσικός	1	0.34
2.	Αχθοφόρος	49	16.78
3.	Βυρσοδέψης	3	1.03
4.	Δερματοποιός	3	1.03
5.	Δερματοπώλης	4	1.36
6.	Δάσκαλος	2	0.69
7.	Δικολάβος	1	0.34
8.	Έμπορος	92	31.50
9.	Εμποροϋπάλληλος	3	1.03
10.	Εργάτης	17	5.82
11.	Κεντητής	2	0.69
12.	Κρεοπώλης	3	1.03
13.	Λεπτοσιδηρουργός	1	0.34

14.	Λεπτουργός	1	0.34
15.	Λευκοσιδηρουργός	8	2.74
16.	Λιανέμπορος	1	0.34
17.	Μεσίτης	2	0.69
18.	Μεταπράτης	29	9.93
19.	Οινοπώλης	7	2.39
20.	Ομβρελοδιορθωτής	1	0.34
21.	Ομβρελοποιός	1	0.34
22.	Οπωροπώλης	7	2.39
23.	Ορειχαλκεύς	2	0.69
24.	Παντοπώλης	4	1.36
25.	Πιλοποιός	3	1.03
26.	Πιλοπώλης	1	0.34
27.	Ράπτης	6	2.05
28.	Σαπωνοποιός	4	1.36
29.	Σιδηροπώλης	1	0.34
30.	Σιδηρουργός	2	0.69
31.	Υαλοπώλης	1	0.34
32.	Υπάλληλος	3	1.03
33.	Υποδηματοποιός	22	7.53
34.	Φανοποιός	1	0.34
35.	Χρυσοχόος	1	0.34

Η Συναγωγή «Σχολία Γκρέκα» της Κέρκυρας.

Στ. Μερικές αξιοσημείωτες περιπτώσεις

Από τους γάμους που καταγράψαμε αναφέρουμε μερικούς, όπως του Δαβίδ Δέντε και της Καρολίνα Μπέσο που παντρεύτηκαν στις 17.12.1885 στη συναγωγή του Manchester Cheetham Hill και μετά πολιτικά στο Δημαρχείο. Ο γάμος τους καταχωρήθηκε στα βιβλία του Δήμου Κερκυραίων μόλις στα 1898.

Στις 24 Αυγούστου του 1898 έγινε στο Κάιρο ο γάμος του Μεναχέμ Ναξών και της Ριένα Χαΐμ από τον Αρχιεπίσκοπο Καΐρου Ραφαήλ Μπενότιν.

Τέλος, αναφέρουμε το γάμο του δασκάλου Μωυσή Χαΐμ με τη Φινέτα Ιεσουλά στις 17 Νοέμβρη του 1896 (ο Χαΐμ ήταν τότε 32 χρόνων). Πρόκειται για τον Χαΐμ ο οποίος συνδεόταν με το Ντίνο Θεοτόκη και την περίφημη «Συντροφιά των εννιά» που σφράγισε με την παρουσία της την πνευματική Κέρκυρα των αρχών του 20ού αιώνα.

Καθώς ο 20ός αιώνας κλείνει ιστοπεδικά για τα ήθη και τα έθιμα ολοκληρώνων περιοχών, επιβάλλεται να γίνει μια καταγραφή των ιδιαίτερων συνηθειών που υπήρχαν (και ενδεχόμενα υπάρχουν ως σήμερα) στην τέλεση των γάμων (και όχι μόνον) σε κάθε περιοχή που υπήρχε Κοι-

νότητα. Δυστυχώς, οι νέες γενιές ξεχνούν (το χειρότερο: Δεν θέλουν να μάθουν) και η ιστορική μνήμη χάνεται. Χωρίς τη γνώση της ιστορίας, χωρίς τα ιδιαίτερα ήθη και έθιμα, η συνέχεια θα είναι σε συντομο χρονικό διάστημα προβληματική. Η ισοπέδωση θα είναι πλήρης.

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ
ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Υπεύθυνος σύμφωνα με το Νόμο:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΝΙΣΗΜ ΜΑΪΣ
Στοιχείο 2 • 104 39 ΑΘΗΝΑ

Διανέμεται δωρεάν

Ο καρεκλάς

Διήγημα
του κ. ΝΙΚΟΥ Ι.
ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

Εφτάχρονο τον βρήκε τον Πετράκη η συμφορά του '22. Στην ηλικία αυτή ας μην αναζητήσει κανείς οξυδέρκεια αφού και η κρίση είναι ανώριμη. Μα, τα

● ψυχικά ερεθίσματα από τα έκτακτα
● περιστατικά είναι πάντοτε έντονα
● και μόνιμα. 'Ό,τι ιδείς και ό,τι
● ακούσεις κι ό,τι πάθεις μικρός,
● αποτυπώνεται στις αυλακιές του
● μνημόφωνου και δύσκολα
● ξεχνιέται. Είδε κι έπαθε πολλά ο
● Πετρής ωσότου ενηλικιωθεί. Είδε
● τους μπαζιποζούχους! του Τοπάλ
● Οσμάν να διαγονμίζουν, να
● πυροπολούν, να πνίγουν στο αίμα τη
● γενέτειρά του. Είδε τους τσέτες να
● παίρνουν το κεφάλι του
● λυκοπάλλου του στο κατωθύρι του
● πατρογονικού τους, είδε να
● κρεμάνε τον πατέρα του, να
● σβουροφέρνουν από τα μαλλιά τη
● μάνα και τις αδελφές της. Και
● βρέθηκε κι αυτός μέσα στο ποτάμι
● που κατηφόριζε από το χωριό του
● και ενωμένο με τα άλλα ανθρώπινα
● ποτάμια να κυλούν σαν θολή
● κατεβασία, στη θάλασσα, στη
● σωτηρία. Εκεί στην Τοκάτη, την
● Ευδοκιάδα του βυζαντινού
● καππαδοκιζού Πόντου. Και
● βρέθηκε μαζί με την καφερή του
● μητέρα και μυριάδες άλλους στα
● θανατερά στρατόπεδα της
● προσφυγιάς, στημένα στη
● Μακεδονία, στη Λαυρεωτική, στη
● Δραπετσώνα και στα Λιπάσματα.
● Και αυτές οι φοιχτές εμπειρίες
● εμπέδωσαν στην ψυχή του τον
● μεγάλο φόβο, την καχυποψία, την

πίκρα της εγκατάλειψης, την τάση
της αυτονομώσεως.

- Πέτρο πάμε να κολυμπήσουμε;
- Φοβάμαι τις ρουφήχτρες.
- Πέτρο πάμε να κλέψουμε τσίντζιφα και κάκαβα;
- 'Όχι, θα μας πιάσει ο δραγάτης.
- Είσαι να πατήσουμε τις φωλιές απ' τα αγριοπερίστερα στη Μυραού και στο φαράγγι των Στενών;
- Αντραλίζομαι στον γκρεμό.

Ο Πέτρος φοβόταν όλα και όλους. Μα, πιο πολύ φοβόταν, έλεγε, τον θεό, γιατί αυτός βλέπει από ψηλά τα έργατά μας και σαν αγαθός δικαιοκρίτης θα ανταμείψει τους καλούς και θα τιμωρήσει τους κακούς. 'Ετσι του έμαθε μια θεία τους, που τους περιμάζεψε σαν πέθανε η αδελφή της και φρόντισε να τους κάνει ανθρώπους, αυτόν, τον αδελφό του και τις δυο τους γκαρντασίνες. Τον έμαθε να πλέκει ψάθινες καρέκλες και αυτές φανέλες και τσουράπια μάλλινα ή μπαμπακερά και την Κυριακή να λειτουργούν στην Παναγία Φανερωμένη.

Και έγινε καρεκλοποιός περίφημος ο Πέτρος και του 'μεινε η δουλειά του προσωνύμιο και έγινε θεόφρων και τις Κυριακές σαν σκόλαγε η Εκκλησία έτρεχε στο σπιτικό του στην Μπαρμπούτα - ένα παλιό τζαμί ασουλούπωτο, γιγάντιο και αρπάζοντας ένα τσαπέλι ή κάποιο κλαδευτήρι φρόντιζε τα δεντρολούλουδα του κήπου τους. Τέτοιον τον βρήκε η Κατοχή τον Πέτρο, στα είκοσι εφτά του. Κι όταν πλησίασαν να τον οργανώσουν, να βοηθήσει και αυτός, όσο του ήταν μορετό, τον

● *Ι. Ατακτος ένοπλος.*

απελευθερωτικό αγώνα για να 'χει μερτικό στον αυριανό ομορφόφτιαχτο κόσμο, ο Πέτρος τους κοιτάξε κάτω από τα πυκνά φρύδια του λες και πήγαν να του ανάψουν διπλή φωτιά.

- Εγώ, αυτά που λέτε τα θέλω μα δεν πιστεύω στην κατασκευή τους, είπε και τους έκλεισε την πόρτα και παρά τρία να τον πάρουν για αντιδραστικό. Μπήκαν στη μέση εκείνοι που γνώριζαν το καλοπροαίρετο του χαρακτήρα του και έτσι τον παράτησαν στους ασάλευτους κόσμους της θεοφροσύνης του. 'Ωσπου ένα' αυγουστιάτικο δειλινό του '43 ήρθε και τον βρήκε η συναγωνίστρια Αμαλία, της Εθνικής Αλληλεγγύης. Τον πήρε η τσαχπίνα παράμερα και αφού του χαμογέλασε με σκέρσο, έτσι για να τον καλοπιάνει, του ξεφούρνισε το απροσδόκητο αίτημα.

- Πέτρο θα 'χεις μουσαφιρλίκια σήμερα - αύριο. Και τον κοινώνησε στο μεγάλο το μυστικό. Πως κάποιοι Εβραίοι που τα κατάφεραν και κρύφτηκαν και γλίτωσαν από το χαμό έχουν ανάγκη βοήθειας και πως ο Μεντές ο περιπτεράς με τη χλεμπονιάρα γυναίκα του και τα πέντε τους παιδιά δεν μπορεί πια να κρύβεται στο ταβάνι του σπιτιού τους, ανάμεσα σε αράχνες και ποντίκια - έχασε και ένα από τα κουτσούβελά του εκεί, ένα και πλέον χρόνο μέσα στο σκοτάδι και στη μιζέρια και πως οι καινούργιοι οικοκυραίοι του σπιτιού που τον πήρανε βλέπεις είδηση, απειλούνε πως αν δεν φύγουν θα τον παραδώσουνε στην Γκεστάπο. Δεν μπορούνε, λένε, να ανεχτούν το θάνατο πάνω από τα κεφάλια τους κι έχουν κάποιο δίκιο οι άνθρωποι. Και τώρα, η Οργάνωση βάλθηκε να τους ταχτοποιήσει αλλιώτικα και ώσπου να πάρουν σύνδεση με το Βουνό τον θερμοπαρακαλεί να πάρει κάτω από τα φτερά του αυτά τα τέσσερα κουτσούβελα, δύο αγόρια και δύο κορίτσια, γύρω στα επτά με δέκα. Τι λες Πέτρο, δέχεσαι;

2. Παγίδα, στα τούγκα.

- Δράκοι και λάμιες! Τι ήταν αυτά που άκουγε τέτοια ώρα στα ποδαράτα, απ' αυτήν την κουνίστρα. Και πού ξέρει αυτός αν όλα αυτά δεν είναι ένα ντουζάκι² και τίποτε άλλο;

- Χωρίς κουτσουκέλες σου λέω συναγωνίστρια πως φοβάμαι εγώ. Τα φοβάμαι πολύ αυτά τα πράγματα. 'Επειτα εγώ στο σπίτι μου δεν βάζω Γιαχουντήδες ο Αβραάμ Πάπας να κατεβεί.

- Εσύ ξέρεις, του είπε αυτή αποκαρδιωμένη. Εσύ ξέρεις. Αν όμως χαθούν το κρέμα στο λαιμό σου.

'Όπα και την άρπαξε τη μαχαιριά της κατάστηθα ο θεοσεβούμενος ανθρωπάκος.

- Στάσου, πού πας, δεν τελειώσαμε. Αλλά πάλι αν το οσμιστούν οι Γερμανοί; Να γίνω ψυχοπαίδι του Χάρου στα καλά καθούμενα. 'Όμως... 'Όμως... Κι ο γοργοπέτης νους, τα έφερε τα τεφτέρια της μνήμης και τα άνοιξε μπροστά στα μάτια του. Και έβλεπε τον ίδιο εφτάχρονο, περίτρομο να πιάνεται από το φουστάνι της μητέρας του καθώς οι οσμανλήδικες χατζάρες έσταζαν, έβλεπε το αλαφιασμένο γυναικομάνι να παίρνει τη στράτα της προσφυγιάς θεόγυμνο, πεινασμένο, απελτισμένο και συμπεθέρισε με την τόλμη ο Πέτρος. 'Επειτα, ο απόστολος Παύλος δεν λέγει στους Γαλάτες «ουκ ένι 'Ελλην ή Ιουδαίος...»;

Η ταραγμένη του μορφή γαλήνεψε, άστραψε και γέλασε, σαν φωτόλουστη ημέρα. Και κατάφτασαν τα εβραιόπουλα στο μουχρό τους σπίτι, χώθηκαν ανάμεσά τους, πήρε και ζωήρεψε ο φροντισμένος κήπος τους. Τώρα, στα παρτέρια με τα ζουμπούλια και τα γεράνια τους κατηφέδες και τα γιούλια τερέτιζαν τέσσερα σπουργίτια του θεού, τέσσερις Πετράκηδες του '22. Σχιρτούσε ευφρόσυνα η ψυχή του. Μακάριοι οι καθαροί τη καρδιά αυτοί τον θεόν όψονται... Τα διαβόλια, σκεφτόταν καθώς δε χόρταινε να τα παρακολουθεί να παίζουν, τα διαβόλια θα μας βάλουν σε κανά μπελά μ' αυτά τα εβραϊκά τους κι

● ας τα έχω συμβουλευσει. Μα πώς
● μπορούσε να φυλακίσει τρία
● αηδόνια που μόλις είχαν ξεφύγει
● από τη φυλακή τους; Να τους
● στερήσει τον ήλιο, που άρχισε να
● ροδίζει τα μάγουλά τους; Ας τα να
● παίζουν, έλεγε επιτιμητικά στον
● εαυτό του. Εδώ είναι απόμερα και
● ποιος ρουφιάνος θα του βάσταγε η
● καρδιά να κάνει το κακό; Κι όσο
● σκεφτόταν πως ζύγωνε ο καιρός
● του αποχωρισμού, τόσο
● παρακάλαγε να αργήσει η μέρα
● εκείνη.

● Αλλά δεν άργησε. Ένα
● κυριακάτικο απομεσήμερο δέχτηκε
● την επίσκεψη ενός Ιταλού
● υπαξιωματικού που τον συνόδευαν
● τρεις καραμπινιέροι.

● Τον γνώριζε ο Πέτρος αυτόν τον
● Ιταλό λοχία, τον ευγενικό
● σπουδαστή της φιλολογίας στο
● πανεπιστήμιο της Ραβέννας που ο
● πόλεμος τον έστειλε κληρωτό στη
● Μεραρχία Σιένα και από κει στην
● Αλβανία. Ήπιανε μάλιστα κάποιο
● βράδυ στο ταβερνάκι του Ραντίδη.
● Μολαταύτα, τα γόνατά του λύγισαν
● κι ας όπλισε τη μορφή του ένα
● αμέριμνο, τάχα, χαμόγελο.

● - Καλώς τον Κάρλο, τι έχουμε
● σινιόρε;

● - Έχουμε έρευνα, του είπε και
● έκανε ένα νόημα στους τρεις τους
● και μια καθησυχαστική χειρονομία
● προς αυτόν.

● - Κοπιάστε προθυμοποιήθηκε και
● ανοίγοντας την πόρτα έδωσε
● παραγγελία της αδελφής του να
● τους τρατάρει. Και η πελιδνή
● Ουρανία χώθηκε στα εσώτερα και
● στα σβέλτα ξαναεμφανίστηκε με ένα
● δίσκο, πάνω στο κεφαλόσκαλο του
● παλαιού τεμένους. Οι
● φιλοξενούμενοι κατέβασαν
● μονορούφι το δυνατό τσίπουρο και
● τσίμπησαν τον πρόχειρο μεζέ που
● το συνόδευε. Από το βάθος του
● κηπάκου ακούστηκαν τώρα οι
● πρόσχαρες φωνές των παιδιών και
● το κεφαλάκι του κοριτσιού πρόβαλε
● ξαφνιασμένο. Κάποιες φωνές την
● καλούσαν στο σταματημένο τους
● παιχνίδι. Και, χοπ, ένας πιτσιρικάς

έτρεξε να την σύρει προς το μέρος
του. Κοχάλιασε κι αυτός σαν την
αδελφούλα του.

- Κε κέρες³!

- Βάμος παρακέ, της είπε. Έγιος
βινιέρον πορ μοζότρος⁴. Και χέρι
χέρι τα παιδάκια χώθηκαν πίσω
από την πικραγγοριά.

Ο λοχίας, κοιτάζοντάς τον στα
μάτια, ρώτησε να μάθει τίνος είναι
τα παιδιά. Μα πώς; Δικά του ήταν,
τίνος άλλου θα μπορούσαν να
είναι, διαμαρτυρήθηκε αυτός. Ο
δίσκος με τα γεμάτα ποτήρια
ξαναφάνηκε. Οι φρατέλοι έβρεχαν
τα λαρύνγιά τους, υψώνοντας τα
χέρια.

- Σαλούτε!

- Σαλούτε!

- Πρώμος γάμος, με πανέξυπνα
μωρά. Ξέρουν και σπανιόλικα
βλέπω. Και οι τρεις Ιταλοί
στρατιώτες γέλασαν με το
υπονοούμενο του λοχία τους.

- Άκουσε σενιόρε Πέτρο, του
μίλησε σοβαρά εκείνος, εμείς
ήρθαμε, ψάξαμε αλλά δεν βρήκαμε
τίποτε, έτσι; του είπε και στράφηκε
προς τους στρατιώτες που ένευσαν
καταφατικά. Όμως ο καταδότης θα
ξαναμβεί στην καζέρνα όσο θα
βλέπει αυτά τα παιδιά στην αυλή
σου. Και τότε οι Γερμανοί θα
στείλουνε κάποιους δικούς τους
πεταλάδες, καπίτο; Αν θέλεις να
παίζουν ξένοιαστα στείλε τα σε
άλλη γειτονιά. Ειδάλλως
κινδυνεύουν κι αυτά και εσείς.

Και, χτυπώντας τον καλωσυνάτα
στον ώμο, βγήκε από το προαύλιο
με τους δικούς του, γεμάτος
υπηρεσιακές φροντίδες.

Και ο Καρεκλάς, το ίδιο βράδυ
αποχωριζόταν από τα τέσσερα
εβραιόπουλα όχι χωρίς συγκίνηση,
αφού τόσο του θύμιζαν τα δικά του
δεινοπαθήματα. Τα παιδιά είχαν
καλή τύχη, γιατί είχαν πέσει στα
σίγουρα χέρια της Ευθυμίας
Γιαννοπούλου, ωσότου έφεξε ο
Οκτώβρης του '44.

[Από τη συλλογή διηγημάτων του
Ημέρες Κατοχής
(Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής,
1995)]

3. Τι θέλεις;

4. Πάμε πέρα, αυτοί για μας ήρθαν,
στα ισπανοεβραϊκά.

ΥΙΤΣΑΚ ΣΑΛΕΒ

(Ισραήλ)

Πάνω στα υψώματα

Πάνω στα υψώματα αντηχούν ακόμα
απ' τους τελευταίους προφήτες
πονεμένες οι φωνές...

και με μιας
σιωπή
γλύκα.
Κανένας να κάνει κήρυγμα στην πλατεία
κανένας να μαλώνει
κανένας να φωνάζει τον πόνο του

Στους ερειπωμένους κάμπους
κάθοντ' οι παλιοί
κι εκείνος που έχει το δικαίωμα
της εξαγοράς
κι ο Θεός που χαρίζει τη γονιμότητα
κι οι γειτόνισσες που δίνουν
τ' όνομα στο νεογέννητο.
Κι είναι όλα σαν να μην είχε υποφέρει ακόμα ο άνθρωπος
πάνω στη γη
σαν να μην έχυνε κανείς ποτέ
το αίμα του αδελφού του
σαν να μην υπήρχε ποτέ στον κόσμο
ο Κάιν, ο 'Αχαμπ, ούτε ο Ζομπ.
Σαν να ξεκουραζόταν επιτέλους η Βίβλος
απ' τον πόνο των προφητών και των Βασιλέων
και σαν νάχε κατεβεί στους κάμπους του σταριού
για να δει πώς θερίζουν
και πώς
ο Μπόζ γεννάει τον 'Ομπεντ
ο 'Ομπεντ τον Ζεσσέ
κι ο Ζεσσέ τον Δαβίδ...

[Από την ανθολογία «Ποίηση δίχως σύνορα»
της κας Ζερμαίν Μαμαλάκη]

*** Αντώνη Σανουδάκη:
Ράους. Στην κόλαση
του Μελκ, ο Κώστας Α.
Ξεξάκης.** (Εκδόσεις
Σύνδεσμος Φιλολόγων
Ρεθύμνου, 1996)

«Ράους», σημαίνει «έξω» στα γερμανικά. Μια λέξη φορτισμένη με εξασκεση βίας, σωματικής και ψυχολογικής και συνδυασμένη με μαστιγώματα, ραβδισμούς, εξευτελισμούς της ανθρωπίνης ύπαρξης. Τη Δευτέρα 22 Αυγούστου 1994, στις 11 η ώρα το βράδυ τελείωσε η εξομολόγηση του Κώστα Ξεξάκη, στον φιλόλογο Αντώνη Σανουδάκη. Ο Κώστας Ξεξάκης, 85 χρόνων σήμερα, είναι ο άνθρωπος που έζησε από τις 4 του Ιανουαρίου 1944 μέχρι τις 6 Μαΐου 1945 αιχμάλωτος των Γερμανών στα στρατόπεδα συγκέντρωσης Μαουτχάουζεν, Μελκ και λίγο στο Εμπέζε, 488 ημέρες κόλασης από την οποία βγήκε ζωντανός. Μνήμες συγκλονιστικές από τη φρικαστική πραγματικότητα που έζησε ο συνταξιούχος σήμερα Λυκειάρχης-Φυσικός, μνήμες που ξεκλείδωσε και κατέγραψε με κόπο ο Αντώνης Σανουδάκης. Ένα κείμενο τόσο δυνατό που δύσκολα αποδίδεται με επιθετικούς προσδιορισμούς. Τι θα μπορούσε κανείς να πει

για το ότι «τον Φεβρουάριο του 1945 έχτισαν στο στρατόπεδο του Μελκ έναν ειδικό θάλαμο, πολύ μεγάλο «για να κάνουν μπάνιο οι κρατούμενοι». Έτσι υπέθεσαν όλοι. Και πράγματι, έκαναν μπάνιο μερικοί και ζεστάθηκε το κοκαλάκι τους. Εκείνη την εποχή μετέφεραν στο στρατόπεδο 2.000 Εβραίοπουλα από 7 μέχρι 10 χρόνων». Ο Κώστας Ξεξάκης τα είδε, όπως περνούσαν από μπροστά του, ντυμένα με τη στολή των κρατουμένων, με κατακόκκινα μάγουλα, δακρυσμένα μάτια. Τα οδήγησαν εκεί, δήθεν για μπάνιο. Αντί για νερό, διοχέτευσαν στον θάλαμο δηλητηριώδη αέρια...

*Μαρία Νταλιάνη
(Νέα, 10.7.1996)*

*** Simone Alizon:
«Άσκηση ζωής»** (Εκδό-
της Stock)

Ποτέ δεν θα ειπωθούν τα πάντα για τα στρατόπεδα του θανάτου και για την προγραμματισμένη από τους Ναζί επιχείρηση αφανισμού. Πολλοί τόμοι λείπουν ακόμη από την απαραίτητη βιβλιοθήκη της μνήμης, μολονότι υπάρχουν πολλές διηγήσεις εκ μέρους των επιζησάντων που

με τη βοήθεια ιστορικών κατάφεραν να τις βγάλουν από την μνήμη τους μετά από χρόνια σιωπής. Η προσπάθεια αφήγησης σε πρώτο πρόσωπο των εφιαλτικών ωρών και του τόπου όπου διεδραματίστηκε το συλλογικό αυτό δράμα συνίσταται σε ένα καθήκον τόσο επώδυνο όσο και ιερό ακόμα και όταν οι λέξεις επαναλαμβάνονται αδύναμες, δίνοντας την εντύπωση ότι τραυλίζουν.

Το βιβλίο της Simone Alizon, έρχεται να καταλάβει και αυτό την θέση του ανάμεσα στην μεγάλη λιτανεία των μαρτυριών που έζησαν κατά την διάρκεια αυτών των χρόνων, χρόνων σκοτεινών και πάντα απειλητικών.

Η συγγραφέας δεν είχε συμπληρώσει ακόμα τα 17 της χρόνια όταν την κατέδωσαν και την συνέλαβαν τον Μάρτιο του 1942 - μαζί με την μεγαλύτερη αδελφή της στην οποία αφιερώνει το βιβλίο - για αντίσταση. Εκείνη την στιγμή η έφηβη αγνοεί ακόμα σε ποια «φρικτή μηχανή τρόμου και θανάτου θα οδηγηθεί». Τον Ιανουάριο του 1943 φθάνει στο Άουσβιτς, άφιξη που έχει διηγηθεί χίλιες φορές. Εκεί όπου η ζωή είναι μία εξαίρεση από την συνήθη κατάληξη: τον θάνατο. Στο στρατόπεδο των γυναικών στο Birkenau, η

Alizon υπάγεται στις πολιτικές κρατούμενες της Γαλλίας, ως επί το πλείστον αριστερές. Κάπου εκεί κοντά υπάρχει ένας άλλος χώρος τρόμου, αυτός των εβραίων γυναικών ακόμα πιο φοβικός...

Η Marie, η αδελφή της, πεθαίνει σύντομα από εξασθλίωση στα 22 της χρόνια. Τον Ιούλιο του 1943, το μικρό γκρουπ των πολιτικών κρατουμένων μεταφέρεται μερικά χιλιόμετρα έξω από το Birkenau, στο Ράισο, για να δουλέψει στους κήπους που είχαν χωροταξηθεί από τους Ναζί. Θα υπάρξουν μερικοί μήνες πρόσκαιρης αναπαύσεως. «Στο Ράισο δεν μας δέχονταν αλλά με το παραμικρό λάθος μας στέλναν στον θάνατο». Τον Ιανουάριο του 1944 επιστροφή στο Birkenau και αναχώρηση για το Beinhof σ' ένα εργοστάσιο αλατιού, ενώ άρχιζε η πτώση της Γερμανίας. Λίγο καιρό μετά, επιτέλους η απελευθέρωση και για μερικές η απίστευτη πραγματοποίηση της πιο τρελής «ελπίδας».

Σε μερικές σεμνές σελίδες η Simone Alizon διηγείται την επιστροφή της στην Γαλλία και τις αγιότρευτες πληγές της. Θα ήταν απρεπές να χαροχαρκτηρίσουμε την πίκρα αυτής της φράσης που δεν ζητά παρά σιωπή και σεβασμό: «Οι λέξεις μας δεν είναι οι λέξεις σας», γράφει ανάμεσα στην διήγηση και στην ακρόαση το χάσμα δεν μπορεί να μειωθεί. Η αφήγηση αυτή δεν μας δίνει τίποτα το καινούργιο, τίποτα που να μην έχει ειπωθεί. Επαναλαμβάνει κάτι που έχουμε ακούσει αλλού, αλλά αυτή ακριβώς η επανάληψη έχει νόημα. Η προσπάθεια του επιζηήσαντος να θυμηθεί και να διηγηθεί συναντά μία άλλη προσπάθεια, αυτή του αναγνώστη που παίρνει την σκυτάλη της διατήρησης μιας μνήμης που δεν πρέπει να χαθεί.

Λάβαμε επίσης:

- * Γιαν. Α. Καραμήτσου. *Υδρας Λεξιλόγιον*, ήγουν οι Υδραϊκές λέξεις με κάποιες σημειώσεις ιστορικές λαογραφικές και άλλες, σοβαρές ή ευτράπελες... το κατά δύναμιν (Υδρα, 1996).

Γράμματα στα «Χρονικά»

● «Όλοι είμαστε αδέρφια...»

✓ Σε επιστολή του ο κ. Γ. Π. Νικολόπουλος αναφέρει τα παρακάτω:

«Έζησα κι εγώ την εποχή που διεπράχθη το «μεγαλύτερο έγκλημα της εξολόθρευσης εκατομμυρίων Εβραίων. Διδάσκοντας, για 40 χρόνια στο Κολλέγιο Αθηνών - Ψυχικού από το 1947, είχα την ευκαιρία να γνωρίσω πολλούς Έλληνες Εβραίους, έχοντας τα παιδιά τους μαθητές μου.

Άκουγα από πολλούς γονείς, που ήταν συγγενείς των θυμάτων του ναζισμού ή επιζηήσαντες, να διηγούνται τις τραγικές στιγμές που έζησαν τότε.

Με την ευκαιρία της τελετής για τα 50 χρόνια της σφαγής και του αφανισμού των Εβραίων της Ελλάδας και όλου του κόσμου, θα 'θελα να επισημάνω το ότι και σήμερα ακόμη υπάρχουν σε πολλές χώρες, οργανώσεις κατά των Εβραίων.

Φαίνεται πως τα παθήματα δε μας έγιναν μαθήματα. Κι ακόμη να τονίσω ότι όλες οι κυβερνήσεις των κρατών του κόσμου, θα πρέπει να λάβουν αυστηρά μέτρα κατά των αντιεβραϊστών.

Τα ίσα ανθρώπινα δικαιώματα μάς επιβάλλουν να προσπαθούμε για ειρηνική συμβίωση των λαών.

Οι διαφορές στο χρώμα και τη θρησκεία δε δίνουν σε κανέναν το δικαίωμα να χωρίζει τους ανθρώπους σε «καλούς» και «κακούς».

Όλοι είμαστε αδέρφια, πλάσματα του ίδιου Δημιουργού με ίσα δικαιώματα στη ζωή».

Σημείωση:

Το άρθρο του κ. Γ.Μ. Σαρηγιάννη «Μερικές σκέψεις για την μελέτη των εβραϊκών ζητημάτων», που δημοσιεύσαμε στο τεύχος 143/ Μάιος - Ιούνιος 1996, είναι αναδημοσίευση από το τεύχος 55 / Ιαν. - Ιούνιος 1995 του περιοδικού «Σύγχρονα Θέματα».

Όταν βεβηλώνονται οι τάφοι...

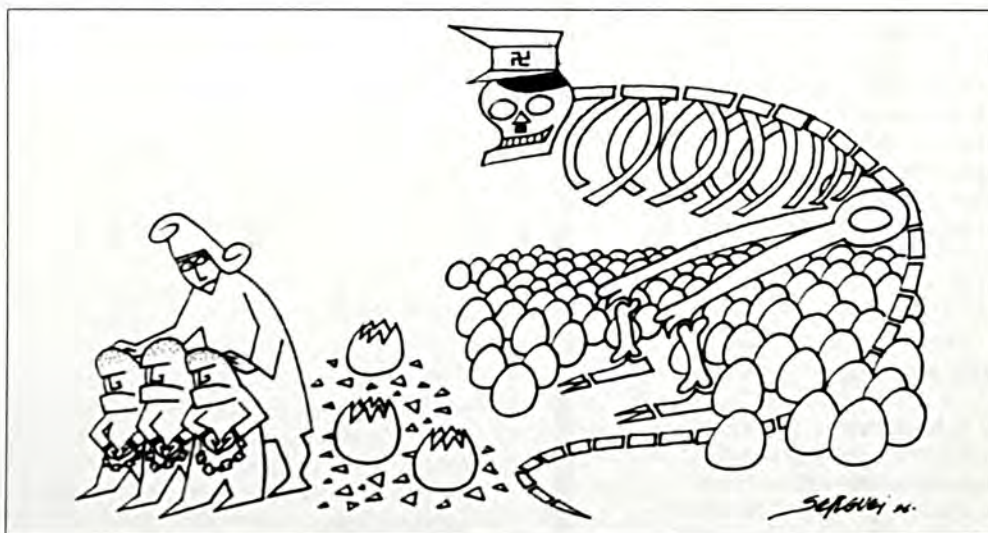
Συνέχεια από σελ. 2

επηρεασμό από είδη «σκληρής» μουσικής, άλλοι για ενήλικες που επαναστατούσαν κατά του κοινωνικού κατεστημένου, άλλοι για κακά αποτελέσματα από την ανεργία, άλλοι... άλλοι. Έβρισκαν όλες αυτές τις εξηγήσεις γιατί οι περισσότεροι δεν ήθελαν να πιστέψουν ότι οι βανδαλισμοί ήταν έργο φαντασμάτων του παρελθόντος, νεαρών ατόμων τους οποίους διάφορες δυνάμεις τους έχουν εμβολιάσει με την κατάρα των φυλετικών διακρίσεων, του ρατσισμού, της μη ανοχής, του αντισημιτισμού. Δεν ήθελαν να παραδεχθούν ότι επρόκειτο για στρατευμένα αντικοινωνικά στοιχεία, κατευθυνόμενα μεθοδικά.

ΤΩΡΑ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ, όπως προηγούμενα στη Γερμανία, αρχίζουν να αντιλαμβάνονται ότι η αντιμετώπιση των φασιστών οπαδών του Χιτλερισμού δεν είναι μόνον έργο της αστυνομίας και της

δικαιοσύνης. Αποτελεί κυρίως έργο της πολιτείας, καθήκον των κομμάτων (της Δεξιάς, του Κέντρου και της Αριστεράς), ευθύνη της κοινωνίας κι αποστολή της παιδείας να διδάξουν τις καταστροφές που επέφερε σ' ολόκληρη την ανθρωπότητα η μισαλλοδοξία του ρατσισμού και η εύκολη χρησιμοποίηση του αντισημιτισμού ως έωλη δικαιολογία για τις βανανυσότητες.

ΟΙ ΤΑΦΟΙ που βεβηλώνονται οπουδήποτε της Ευρώπης, αποδεικνύουν πως οι δυνάμεις του σκότους και του μίσους είναι πάντοτε παρούσες και ισχυρές. Αποτελούν μία υπαρκτή απειλή για τον άνθρωπο και τον πολιτισμό της γηραιάς ηπείρου, μια απειλή από την οποία κανείς δεν μπορεί να θεωρήσει πως είναι προφυλαγμένος. Όπως, ακριβώς, συνέβη και με τον καταστροφικό Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Τα σκίτσα είναι από την Monde.

ENGLISH SUMMARY

OF THE CONTENTS OF ISSUE No 145

September - October 1996

✓ The main article entitled «**When graves are being desecrated**» refers to the previous (May 10, 1990 in Carpentras) and the recent (June 6, 1996 in Toulon) desecrations of Jewish and other cemeteries in France. As one may read in the article, «the graves which are being desecrated anywhere in Europe, are a proof that the powers of darkness are ever present and powerful».

✓ The Last Will and Testament of a **Jewish woman of Zakynthos** (an Ionian island), drawn up in the 17th century, is presented by the local historian Mr. Leonidas Zois.

✓ During the Graeco-Turkish war in Asia Minor (1922), **Herman Spürer** saved many Greek people, who's lifes where in danger because of the brutalities of the Turks. Mr. Raphael Frezis discusses Spürer's personality, the large tobacco storerooms he created in Volos, and his death in 1927.

✓ Mr. E. Moissis comments on an article, which dates back to 1912, of the paper «**Jewish Review**». The article refers to the inauguration of the **Synagogue of Berlin**.

✓ A poem by the Israeli poet **Yitzhak Salev** is published translated by Mrs Germaine Mamalaki.

✓ The action of the **Jewish Brigade**, which was founded during World War II and fought on the side of the Allies, is presented by Mr. Elias Hatzopoulos. A part of the Brigade may be seen in the photograph on the cover page of this issue.

✓ A report follows on the memorial service which took place in August 1996 in the **old synagogue on the Dodecanese island of Kos**, on the initiative of the Jewish Youth and the Central Board of Jewish Communities in Greece.

✓ The mathematician Mr. Georgios Zoumbos has made a study of marriage in the **Jewish Community of Corfu**, in the years 1885-1900.

✓ A short story by Mr. N. Sideropoulos is based on the true story of a **Jewish family of Verroia** during the time of German persecution.

✓ There follow book reviews and reader's letters.

Στην οδό Όθωνος 8,
θα μπορούσατε να θαυμάσετε
τη συλλογή Γαϊτή,
ενώ περιμένετε στην ουρά...
αλλά στη EUROBANK
δεν υπάρχουν ουρές.

Γιατί εδώ, η ταχύτατη εξυ-

πηρέτηση των πελατών και η εργονομία του

χώρου δεν επιτρέπουν τη δημιουργία συνωστισμού.

Και βέβαια αυτό δεν είναι το μοναδικό πλεονέκτημα
του καταστήματος της Eurobank στην οδό Όθωνος 8,
στην πλατεία Συντάγματος.

Αν δεν προσέφερε τις πιο πρωτοποριακές και
αποδοτικές τραπεζικές υπηρεσίες, θα μπορούσε να
είναι ένα μικρό μουσείο σύγχρονης τέχνης.

Γιατί τους χώρους του κοσμεί μια αυθεντική
έκθεση έργων του Γιάννη Γαϊτή. Άλλωστε η διάδοση
της τέχνης και η σύνδεσή της με την καθημερινή ζωή
είναι ένας από τους σημαντικότερους πολιτιστικούς
στόχους κάθε εξελεγμένης κοινωνίας. Είναι ο στόχος
μιας Τράπεζας Αξιών, της Eurobank.

 EUROBANK
ΕΥΡΩΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Τράπεζα Αξιών

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΘΗΝΩΝ: ΟΘΩΝΟΣ 8, 105 57 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3237000, FAX: 3222095